

lapkivágat-archivum tájékoztatási funkcióival és a földrajzi katalógus szerepével a társadalomtudományi tájékoztatásban. Végül a kötet facsimile formában válogatott szemelvényeket közöl gyarapodási jegyzékekből.

Róza György műve igen alapos kutatómunkáról tesz tanuságot, téziseit mindig szabatosan, világosan fejezi ki. Kár, hogy nem minden felvetett problémát elemez ugyanazzal a mélységgel; különösen szívesen vettük volna a tudományos tájékoztatás tudományelméleti, rendszertani problémáinak bővebb kifejtését és ezzel összefüggésben az e kérdéseket vizsgáló szakirodalmi forrásokra bővebb utalásokat.

Szóvá tesszük, hogy a tudományos tájékoztatás hazai szakirodalmában uttörő jellegűnek számító mű mindössze 800 példányban jelent meg. /Gy.P./

F O L Y Ó I R A T S Z E M L E

306

001.815:65.011.54

A tárgyszerinti mutatók gépi előállításával kapcsolatos problémák. - /O problematike algoritmicsezki szosztavljazemuh predmetnuh ukazatyalej/ - JAKUSIN, B.V. - NTI, 5.sz. 1965.máj. 22-25.p.

A tárgymutatók összeállításának folyamata és ennek megfelelően a gépi előállítás problematikája 2 fő pontban foglalható össze: Az alapvető fogalmak kiemelése a szövegből, és e fogalmaknak a tárgymutató rubrikába történő beépítése. Elsősorban a rubrikák készítésének kérdésével foglalkozik, melynek két alapvető módszere ismeretes: a rubrikákat vagy szöveggörnyezetükkel együtt kiemelt fogalmak, vagy pedig különálló vezérszavak alá besorolt referátumok képezik. Általános jellegű blokkésmákban rögzíti e két módszer főbb lépéseit: 1. a dokumentumok feldolgozása után kiemelik a szövegből a tárgyi jellemzőket, s azokból készítik el a mutatót; 2. a szöveg tárgyi jellemzőit összehasonlítják a rubrikák vezérszavaiként felhasználni kívánt és már előre meghatározott fogalmakkal, s a szövegeket /referátumokat/ ily módon előírt rubrikákba gépi uton sorolják be. Mindkét eljárással kapcsolatban már számos kísérletet folytattak, főleg az Egyesült Államokban, melyeket röviden összefoglal, jellemezve előnyeiket és hátrányaikat. /V.P./

307

002.35:023.5:061.2/100/

Szövetkezeti könyvtárosok és dokumentalisták nemzetközi szervezete. - /International Working Party of Co-operative Librarians and Documentation Officers/ - SCHNABL, L. - Tidskrift för Dokumentation, 21.k. 1.sz. 1965.jan.-febr. 1-3.p.

702

Létrehozták a szövetségi központi szervezetek könyvtárainak és dokumentációs intézményeinek nemzetközi szervezetét, elsősorban azzal a céllal, hogy a szövetségi munka elméletével és történetével foglalkozó irodalom kezelése és feldolgozása terén együttműködést létesítsenek. Célkitűzései között szerepel: a könyvtárak új-beszerzési jegyzékeinek cseréje, kiadványok cseréje, kölcsönös segítségnyújtás az irodalom beszerzésében, nemzetközi kölcsönzés, az ETO 334-es csoportjának /szövetségi mozgalom/ tervszerű továbbfejlesztése, egy nemzetközi szövetségi információs központ létrehozása, tanácsadás és segítség a kevésbé fejlett országok szövetségi könyvtárai és dokumentációs intézményei részére, nemzetközi kézikönyv és szótár kidolgozása a vonatkozó területre. Belső kiadványa a Libradoc. A vezetés egy öttagú bizottság kezében van, melynek elnöke W.Sjölin /Svédország/.

308

002.513.002.5:651.2:061.4

Tájékoztatói és ügyvitelgepesítési berendezések a Hannoveri Városán. - /Impressionen aus der Halle 17./ - SCHRAPEL, R. - Dokumentation, Fachbibliothek, Werksbücherei, 13.k. 5.sz. 1965.jun.-jul. 157-173.p.

Új irodabutor-típus a vasállványu, műanyag furnirozású íróasztal, amelynek állványára függeszthetők tetszés szerinti számban a fiókok. A különböző nagyságban gyártott alkatrészek variációjával 600 féle munkahely-típust lehet kialakítani, ezért igen alkalmas könyvtárak számára, ahol a helyhiány miatt általában a lehetőségekhez könyven alkalmazkodó berendezésekre van szükség. A Standard Elektrik Lorenz háromállomásos, pont-pont kapcsolású csőpostaberendezése kisebb intézmények számára készült. 65 mm-es csővezetékében 8 m/mp sebességgel halad a műanyag persely. A Rational rendezőoszloppal egyes dokumentumok helyigénye 50 %-kal csökkenthető.

Az irodagépek közül az Olivetti elektromos írógépének karjaira a motor rugón keresztül adja át az erőt, ezáltal a leütés erőssége teljesen egyenletessé vált, rajta nyomtatásszerű szöveg állítható elő. Új diktafonok, borítékoló, címíró és címragasztó gépeket állítottak ki. - Európában először állították ki a 3M 209 típusu szárazeljárásos fotomásológját. Helyigénye 80 x 80 cm. Egy eredetiről a beállítás szerint 1-25 másolat készíthető 1 perc alatt fehér vagy hét különböző színű másolópapírra. A berendezés havi bérleti díja 240 ny.német márká. - Az Eskofot Planocop másolóberendezés újdonsága, hogy automatikusan kiegyenlíti a feszültségingadozásokat. - A düsseldorfi Rank Xerox 813 típusu irodai másolóberendezését kis igénybevételre, napi 100 másolat készítésére szerkesztették; nagy előnye, hogy általánosan használt géppapírra is másol és kezelése igen egyszerű. - A tájékoztatói intézményekben jól használható a Planatolwerk egyszerű berendezése a műanyagragasztós kötésre. A Planaxator az összehordás egyszerű és hasznos segédeszköze.

Az adatfeldolgozó berendezések közül újdonság az UNIVAC 1040 multiprogramozása. - A Friden 6018 nikkel-kobalt mágnes tárcsa két oldalának tárolókapacitása 120 000 alfanumerikus jel. - A Saba Schwarzwälder 1107 mágnesszalagtárolójának tárolókapacitása 200-556 bit/zoll,

be- ill. kiírási sebessége 600 jel/mp. - A Hamann teljesen tranzisztoros gyoranyomtató egységének sebessége 400 szó/perc; a nyomtatógépen kívül fotoelektromos olvasó és szalaglyukasztó részből áll.

A mikrofilmtechnikában újdonság a 3M Quadrant berendezésének "szárázest" nagyítóeljárása, amellyel először lehet nagyítva szárazon másolni. A szükséges megvilágítási idő 1-10 mp. A Quadrant a Filmsort-rendszer kártyákon kicsinyítve tárolt dokumentumainak nagyító másolására is alkalmas. A Quadrant, a Filmsort Processor-Camera 1000 és a Filmac 300 berendezésekkel a mikrofilmtechnika szinte valamennyi nagyító-másolási igénytípusa kielégíthető. A nagyítás 27,5 x 35 cm nagyságig, 8-20-szorosan, 10 mp alatt végezhető. /H.G./

309

002.513.5

Az információ-visszakeresés optimalizálása. - /Optimising information retrieval/ - BOUMAN, H. - Revue Internationale de la Documentation, 32.k. 2.sz. 1965. 46-53.p.

Korlátozott számú információhordozó lyukkártya és direkt kódolás esetén a véletlenszerűen szuperponált kódok elve igazoltan optimális megoldás a jelhely-felhasználás szempontjából. A véletlenszerűség elvét azonban helyes feladni annyiban, hogy a sok és a kevés vonatkozású osztályok kódjának szuperponálását lehessen elérni. Az erre kialakított módszer elmélete bebizonyította ugyanis, hogy az egy jelhelyen szereplő sok vonatkozású osztályokat ellensúlyozzák a kevés vonatkozásúak, s ezzel csökken az azonos jelhely miatt téves visszakeresések száma. Ezért sem a kapcsolás műveletét, sem a szerepjelölőket nem kell alkalmazni a kódolásban. Az egyes információhordozók táriba sorolásakor - főleg számológépes és a szuperponált-rendszer megkívánta soros visszakeresés esetén - a keresést várhatóan harmadára csökkenteni, ha az információhordozókat olyan csoportokban tárolják, amelyeket az egymás mellett lévő nem lyukasztott oszlopok száma, és ezeken belül az első nem lyukasztott oszlop sorszáma határoz meg. Ezek az eljárások az ETO szerint végzett szuperponált rendszerű kódolásra is alkalmasak. /H.G./

310

002.513.5

A Tudományos Információk cseréjének rendszere: egy egyedülálló információ tároló és visszakereső rendszer fejlődése. - /The Science Information Exchange: the evolution of a unique information storage and retrieval system/ - FITZPATRICK, W. - FREEMAN, M. - Libri, 15.k. 2.sz. 1965. 127-137.p.

Az információ tároló és visszakereső rendszerek mindeddig kizárólag olyan információk feldolgozásával és terjesztésével foglalkoztak, amelyek már lezárt kutatások eredményeiről adnak hírt folyóiratcikk és más hasonló publikáció formájában. Az olyan kutatásokkal, melyek éppen csak hogy tervekben szerepeltek vagy nemrégben indultak meg, semmilyen tájékoztató szerv nem foglalkozott. A tapasztalatok

szerint azonban a kutatások megindulása és lezárása között rendszerint 1-3 év telik el, amely a tájékoztatásban komoly űrt jelent, s a publikációk még ennél is - kb. 1 évvel - később látnak napvilágot. Ennek a hiánynak pótlására hozták létre a "Tudományos Információk Cseréjének Rendszerét" az Egyesült Államokban.

A "rendszer" 1950 júliusában indították meg az orvostudományi információk terén. 1953-ban feladatkörét tovább bővítették és szervezetét átalakították. 1960 óta tevékenysége a fizikai és műszaki tudományok területére is kiterjed.

A "rendszer" célja, hogy a kormányzati és különböző intézmények kutatás-irányító tevékenységét támogassa a megkezdett és folyamatban levő összes kutatások adatainak gyűjtése és terjesztése révén. Tevékenysége egyedülálló jellegű, mivel kizárólag olyan kutatások dokumentációjára koncentrálódik, melyekről még semmilyen formában sem adtak hírt, s így kiegészíti a többi tájékoztató szervek munkáját. Felvilágosítást ad arra vonatkozólag, hogy milyen kutatási témán ki dolgozik, és főfeladatának a kutatás-irányító munka támogatását tekintti. Kiváló minőségű és megbízható munkát biztosít, mert kizárólag magas képesítésű kutatókat, tudósokat, mérnököket alkalmaz. Különleges figyelmet fordít a belső kapcsolatok vizsgálatára, amelyek a modern kutatások esetében nagy jelentőségűek.

A bemenő információt évente mintegy 70-100 000 jelentés képezi. A jelentéseket a kutatásokat finanszírozó szervek kéri be a kutatóktól, és összegyűjtve küldik be a "rendszerhez". A "rendszer" mindenképpel kormányzati szervekkel áll kapcsolatban, mivel azok finanszírozzák a kutatások legjelentősebb részét. A nagy magán társaságok közül mintegy 100 dolgozik a "rendszer"-rel. Az egyetemeken rendkívül eltérő módszerekkel és adminisztrációval végzik kutatásaikat, velük az együttműködés nehéz. A vállalatok üzleti okokból nem adnak folyamatban lévő kutatásokról hírt. Külföldi szervek már többször tettek együttműködési javaslatot, tőlük a "rendszer" az információkat átveszi, de igényeik kielégítésére egyelőre nem gondolhat.

A "rendszer" által adott szolgáltatások között az egyes kutatók által végzett addigi munkáról szóló jelentések /a vezetők tájékoztatásának céljára/, tárgy szerinti összeállítások /az egyes tématerületeken különböző helyeken folytatott kutatásokról/, adminisztratív jellegű összeállítások és speciális kérdések megválaszolására kiküldött tájékoztatók szerepelnek.

Az anyagot feldolgozása során hierarchikus rendszer szerint osztályozzák, s egy kb. 200 szóból álló jelentést 6-8 index-fogalommal jelölnék meg. Az adatokat mágnesszalagon és kartonokon egyaránt tárolják, s a visszakeresést elektronikus számítógéppel, ill. egyszerűbb esetekben manuálisan végzik. /V.P./

311

002.513.5

Esszé az információvisszakeresésről, avagy egy mítosz születése.-
/An Essay in Information Retrieval or The Birth of a Myth/ -
OETTINGER, A.G. - Information and Control, 8.k. 1.sz. 1965.febr. 64-79.p.

Legutóbb 1963-ban jelent meg annak a példának a leírása az Ame-

rikai Egyesült Államok szakcsajtajában, amely a szakirodalmi áradat jelentőségét a következőképpen szemlélteti: 200 000 dollárt és 5 év munkáját fordították egy olyan amerikai kutatásra, amelynek eredményét a kutatás megkezdése előtt már közzétették egy szovjet folyóiratban. A szakirodalmi áradatnak ezt a jellemző esetét éveken át emlegette az amerikai szakcsajtó: Lawrence, Pucinski, Locke, Kent, O'Connor és mások igazolták vele a szakirodalmi áradat veszedelmét. A bibliográfiai kutatás kiderítette, hogy a kérdéses szovjet folyóiratcikket egyrészt megjelenését követően referálták a szakterület lapjának szakirodalmi szemléjében, és szakemberek már ekkor hivatkoztak is műveikben a közleményre; másrészt a szovjet közlemény problémaköre aligha teszi hihetővé, hogy kutatására 200 000 dollárt fordítottak. A híres példa leleplezése viszont arra irányítja a figyelmet, hogy nem a szakirodalmi áradat a tájékoztatás főproblémája, hanem az, hogy miként lehet adatokat az információ nyelvére lefordítani, s miként lehet a megfelelő szakterületi kereszthivatkozásokat létrehozni. /H.G./

312

002.513.5:676.815.2

Vizuális lyukkártyákat alkalmazó információvisszakereső rendszer az elektromotorok szakterületén. - /Informacionno-poiskovaja szisztéma na szuperpozicionnüh per'fokartah po elektricseszkim masinam/ - MIRONOVA, V.M. - TAFIPOLSKIJ, L.F. - NTI, 5.sz. 1965.máj. 17-21.p.

Az Össz-szövetségi Elektromechanikai Tudományos Kutatóintézet /VNIIEM/ nagy gondot fordít az újonnan kidolgozott gépek és berendezések műszaki jellemzőinek széles körben történő ismertetésére. A terjedelmes katalógusok kiadása helyett célszerűbbnek tartja szabadlapos, színes gépleírások előfizetéses alapon történő szelektív jellegű szétküldését. Az információvisszakeresést a központi karterékből először peremlyukasztásos kártyák segítségével oldották meg, majd áttértek a vizuális lyukkártyák alkalmazására. A dokumentumokat tehát egyszerű sorszámokkal jelölik, és deszkriptor-típusú információvisszakereső nyelvvel dolgoznak. Vizuális lyukkártyaként 80 oszlopos szabványos gépi lyukkártyákat használnak fel. Az információvisszakereső nyelv kidolgozása előtt gondosan elemezték a beérkező kérdéseket, majd a dokumentumok felépítését és tartalmát, s meghatározták a mindkét szempontból kielégítő deszkriptorokat. A dokumentumok feldolgozása során a megfelelő deszkriptorokat képviselő lyukkártyában kilyukasztják a dokumentum sorszámának megfelelő pozícióit. A gépi lyukkártyák használatának előnye, hogy sokszorosításuk könnyű, s így a katalóguslapokkal együtt ki tudják küldeni az előfizetőknek. - Kísérletileg összehasonlították a peremlyukasztásos és vizuális lyukkártyákkal dolgozó rendszert, és azt találták, hogy az utóbbival 8-10 perc alatt találják meg 5-6 deszkriptorból álló kérdésekre a választ adó dokumentumokat, míg az előbbivel ugyanez kb. 20 percbe telik. /V.P./

Az információk gépi tárolása és visszakeresése. - /Mechanized storage and retrieval of information/ - VASWANI, P.K.T. - Revue Internationale de la Documentation, 32.k. 1.sz. 1965.febr. 19-22.p.

A rendszerek két nagy csoportját különbözteti meg: az egyiknek célja meghatározott adatok és tények visszakeresése, a másiknak pedig olyan referenciák kiválasztása, amelyek a megfelelő adatot és tényt tartalmazó dokumentumra utalnak. Gyakorlatban jelenleg csak a második csoportba tartozó rendszerek működnek. A dokumentumok jellemzése általában deskriptorokkal történik, figyelembe véve a szinonimák problémáját is. Nagy gondot kell fordítani valamely kérdés megválaszolásakor arra, hogy a kérdésben foglalt deskriptorokon kívül az azokhoz szemantikailag kapcsolódó fogalmakat is figyelembe vegyék. Hasonlóan célszerű a szerepjelölők és kapcsolatjelzők használata. Ennél azonban mélyebbre menő kapcsolatokat is feltártak és kifejeztek egyes konkrét rendszerek tervezői. A keresési stratégia két alapkövetelménye az, hogy a visszakeresett dokumentum deskriptorai között szerepeljenek a kérdés deskriptorai és hogy a deskriptorok közötti kapcsolatoknak is azonosaknak kell lenni. A munka segédeszközei a thesaurusok, melyeket rendszerint gépi uton állítanak elő, és amelyek gyakran statisztikai alapon meghatározott fogalompárokat is tartalmaznak. Ismerteti a National Physical Laboratory ACE számítógéppel készített thesaurus létrejöttének menetét. A kísérlet során statisztikai uton meghatározott szópárokból ún. grafokat képeztek, a ezek segítségével indexeltek 12 000 dokumentumot. /V.P./

Információvisszakereső rendszer hangfelvételek visszakeresésére. - /A proposed Information Retrieval System for Sound Recordings/ - HAGEN, C.B. - Special Libraries, 56.k. 4.sz. 1965.ápr. 223-228.p.

A Mount St. Mary's College /Los Angeles/ mágnesszalagos tárában nagymennyiségű történelmi és művészi értékű, kereskedelmi forgalomban be nem szerezhető, archiv jellegű anyagot őriz. Minden szalagot /esetleg lemezt/ sorszámokkal láttnak el. A felvétel elkészítésekor röviden jellemzik a rögzített anyagot /esetleg a rádióműsorból kivágott ismertető felhasználásával/, s ezután következik a legfőbb probléma: a katalogizálás. A hangfelvételeket nem lehet könyvekként kezelni, bár erre kísérletet tettek. A katalogizálás folyamatának olcsónak és olyan egyszerűnek kell lennie, hogy az anyag óriási mennyiségére való tekintettel szakképzetlen munkaerők is végezhesék. Az adatokat részben alfabetikusan, részben kódolva adják meg, hogy egy 80 oszlopos lyukkártyára kiférjenek. A feltüntetett adatok: osztályozási szám, szerző, cím, előadók, kártyaszám, katalógusszám, forrás, hangrögzítés módja, méretek, időtartam és sorszám. A szöveges anyagokat más formában: unitermekkel jellemezve katalogizálják. A kártyákon előnyomtatott rubrikák vannak, melyek a szakképzetlen munkaerőknek nagy segítséget adnak, s egyben a kártyalyukasztó számára

is munkalapként szolgálnak. A rendszer hátránya viszont, hogy egyes adatok kódformában való feltüntetése következtében kódkönyvekkel is kell dolgozni. /V.P./

315

002.55:001.891 "1964"

Az 1964. évi tájékoztatástudományi kutatások főbb eredményeinek mérlege. - /1964: Peek into Paradise/ - DUNKIN, P.S. - Library Resources and Technical Services, 9.k. 2.sz. 1965. 143-148.p.

Az Amerikai Egyesült Államokban a tájékoztatástudomány következő főbb területein vonhatók le iránymutató következtetések az 1964-ben megjelent közlemények alapján:

- Kérdés, hogy megoldja-e a tájékoztatás problémáját a gépesítés, amelyek különösen a gondosságossága kétséges. Ezért pl. a Library of Congress gépesítéséhez csak működő modellkísérlet tapasztalatai után lenne szabad hozzákezdeni.

- Kérdés, valóban van-e "információ-áradat", amelyből csak a gépesítés a kiút? Avagy információk áradata helyett csupán "szó-áradat"-tal kell szembenéznie a tájékoztatásnak?

- Az elmúlt év a könyvkatalógus reneszánszának esztendeje volt. Ezek jórészt viszont elektronikus számológéppel készítették.

- Terjed a dokumentumok tartalmának tárgyszavas feltárási módszere.

- A tájékoztatási szervek együttműködésének mind több figyelmet szentelnek. A Library of Congress vezetőszerese a könyvtári szervezetben elsősorban a KC kiadásában és katalóguskartonok központi készítésében nyilvánul meg.

- A központosítás és a gépesítés viszont olyan kódolási kérdéseket vetett fel a saját szempontjaikat érvényesíteni kívánó szakosított tájékoztatási intézmények részéről, amelyek központi megoldása kevés sikerrel biztat.

- Végül említésre méltó ezzel kapcsolatban CLEVERDON-nak és munkatársainak új tétele: a visszakeresés segédeszközeinek fejlesztése csökkenti a megfelelések fokát. /H.G./

316

002.55:02:01

A tudományos tájékoztatás, a könyvtárügy és a bibliográfia kölcsönös összefüggése. - /Vzaimosvzjaz' naucnoj informacii sz bibliotecnium delom i bibliografiej/ - MIHAJLOV, A.I. - Szovetszkaja Bibliografija, 2.sz. 1965. 6-12.p.

Téves elméletek a könyvtárak elhalásáról, a "könyvtárosok és könyvek nélküli könyvtárról", elsősorban a tőkés szakirodalom egy részében. A szakkönyvtáraknak és a bibliográfiai tevékenységnek vannak nélkülözhetetlen nevelési, propaganda- és egyéb sajátosságai is. Azok az elgondolások is tévesek, amelyek egyenlőnek tekintik a tudományos tájékoztatást a könyvtárúgygyal és a bibliográfiai munkával. A két terület céljai, módszerei és művelői is különbözőek. A könyvtárak a publikált szakirodalommal végzik munkájukat, fő alakjuk pedig a könyv-

Figyelőszolgálat

táros. A tudományos tájékoztatás szerveinek a nem publikált anyagot is fel kell tárniuk, sőt arra is képeseknek kell lenniük, hogy a rendelkezésre álló információkból a keresett téma vonatkozásában logikai uton új információt hozzanak létre. Központi alakjuk a tudományos, v. műszaki tájékoztató szakember. A munkának ez a két ága számos helyen kapcsolódik és kedvezően kiegészíti, ill. megtermékenyíti egymást. Célszerű lehet a szervezeti egyesítés, ill. alárendelés is, amely a körülményektől függően történhet a tudományos-műszaki könyvtár tájékoztató részlegének, vagy a tudományos-műszaki tájékoztató intézet könyvtárának kialakításával. A sokágu kapcsolat nem jelent azonosságot; minazonáltal a könyvtárak a jövőben is fontos helyet foglalnak el a tudományos-műszaki tájékoztatás egész rendszerében. A könyvtári módszerek részben megújulnak, a tudományos tájékoztatás eredményei régi munkamozzanatokat feleslegessé is tesznek. /V.E./

317

002.55:629.19/73/

Az amerikai Űrhajózási Hivatal tájékoztató szolgálatásai. - /National Aeronautics and Space Administration/ - Scientific Information Activities of Federal Agencies, NSP, Washington D.C.20550. 29.sz.1965. márc. 1-13.p.

Az Űrhajózási Hivatal 34 szakterület űrhajózási vonatkozású dokumentumairól tájékoztat. Négy külön szolgálatást ad közre a megbízásból végzett bizalmas és nem bizalmas kutatási jelentésekről, ill. kutatási részeredményekről. Két, félhavonként megjelenő szolgáltatásban referálja világviszonylatban a szakterület kutatási jelentéseit, illetve könyv- és folyóiratirodalmát. /E két szolgáltatás közül az első bizalmas./ Ehhez 40 ország 150 kutatási, illetve tájékoztatói szervezetével áll közvetlen kapcsolatban. A referálás átfutási ideje a dokumentum megjelenésétől számítva 4-6 hét. A Hivatal valamennyi szolgáltatását tárgyszavazza is, és ennek alapján az igénylők meghatározott körének gépi uton irodalomkutatásokat készít. A Technológiai Hasznosító Osztály a Hivatalnak nemcsak az űrhajózásban hasznosítható dokumentumairól tájékoztatja az egyéb szakterületen működő műszakiakat. A Hivatalban fordítanak is; külön ujitási kiadványuk van; a filmet, a televíziót és a kiállításokat is felhasználják tájékoztató munkájukban. /H.G./

318

002.55:658.386.3

Az üzemek közötti iskola- a technikai propaganda hatásos eszköze. - /Mezszavodszkaja skola- effektivnaja forma tyehniczeszkoj propagandü/ - BONDAR, A.N. - NTI, 5.sz. 1965.máj. 11.p.

A Szovjetunióban a legjobb termelési-technológiai eljárások propagálásának új és a tapasztalatok szerint igen eredményes formáját az un. üzemek közötti iskolák képezik. Az előadásokon a műhelyek, csoportok, brigádok vezetői, ujitók, stb. vesznek részt, előadókként a kutatóintézetek, tervező-fejlesztő osztályok legjobb specialistáit kéri fel. A foglalkozások, melyeket havonta egy alkalommal tartanak, a legszorosabban kapcsolódnak a vállalatok tervéhez és

napi problémáihoz. Az előadók részletesen ismertetik és a gyakorlatban is bemutatják a korszerű módszereket, munkafogásokat, a legfrissebb ujitásokat, s a hallgatóknak az előadások után 2-3 hétre be kell számolniuk arról, mit tettek a tanultak gyakorlati megvalósítása érdekében üzemükben, milyen határidőket tűztek ki, s később a határidők betartásáról is jelentést kell tenniük. Az előadásokat a műszaki könyvtárak gazdag irodalmi anyaggal támasztják alá, egyidejűleg gyakran kiállításokat is rendeznek, és biztosítják, hogy az érdeklődők a szükséges anyagot megkaphassák. /V.P./

319

002.61:061.2/100/

A Nemzetközi Egyesületek Szövetségének /UAI/ munkája a nemzetközi dokumentáció területén. - /Les travaux de l'Union des Associations Internationales dans le domaine de la documentation internationale/ - SPEECKAERT, G.P. - Revue Internationale de la Documentation, 32.k. 2.sz. 1965.máj. 56.p.

Az UAI tevékenysége a nemzetközi dokumentáció területén:

1. Annuaire des Organisations Internationales c. kiadványában közreadja a nemzetközi egyesületek címjegyzékét, ezek szakmai, területi stb. megoszlását pedig az Associations Internationales c. havi folyóiratában ismerteti.
2. Annual International Congress Calendar c. évi kiadványában a nemzetközi kongresszusokról tudósít, ennek anyagát az említett havi folyóirat egészíti ki.
3. A kongresszusok kiadott anyagáról az UNESCO és a FID támogatásával összeállított bibliográfiájának 1957-es kötete 1300, 1958-as kötete 1600 kongresszus anyagát tartalmazza; az 1959-es kötet sajtó alatt van. Az utolsó három év anyagáról kurrens bibliográfia jelent meg. Az UAI könyvtárában jelenleg 3000 kongresszus előadásanyaga található.
4. A nemzetközi egyesületek 1340 folyóiratának adatait külön bibliográfia tartalmazza.
5. A nemzetközi egyesületek nem periodikus kiadványainak bibliográfiáját szintén az említett havi folyóirat közli.
6. Külön bibliográfia írja le a nemzetközi együttműködés módszereivel foglalkozó kiadványokat. - Az UAI törekvése, hogy minél több ország tájékoztatási szerveit vonja be munkájába adatszolgáltatóként és felhasználóként egyaránt. /H.G./

320

002.63/73/

Az OTS /Office of Technical Service/ új neve és feladatai. - /New name and functions for OTS/ - Special Libraries, 56.k. 1.sz. 1965.jan. 59.p.

A Clearinghouse for Federal Scientific and Technical Information a fizikai és műszaki tudományok kutatási adatok feltárása szempontjából központi forrás. Alapításakor az Office of Technical Services tevékenységéhez kapcsolódott. Nemrégén új feladatot kapott: műszaki ku-

710

tatási jelentések és fordítások egységes indexelése és a közönség számára elérhetővé tétele.

Ennek megfelelően kiegészítették a személyzetet és egyéb feltételeket. Számítógépeket és egyéb korszerű adatfeldolgozó és visszakereső berendezéseket használnak. Megegyezés alapján bizonyos anyagok sokszorosítása és szétosztása.

Az intézet jelenleg az Institution for Applied Technology részeként működik, a National Bureau of Standards keretében. /G.M./

321

002.66:002.55

A Kujbisev karburátorgyár módszere a tájékoztató anyagok tanulmányozására és hasznosítására. - /Izucsenyije i iszpolzoványije informacionnüh materialov na karbjuratomnom zavode im. V V Kujbiseva/ - ABILEVVSZKIJ, N.Sz. - NTI, 5.sz. 1965.máj. 7-10.p.

A Kujbisevről elnevezett karburátorgyár műszaki tájékoztató irodája rendkívül nagy súlyt fektet arra, hogy a műszaki dokumentációs anyagokat a lehető leggyorsabban hasznosítsák is. Az üzembe beérkező anyagot az érintett szűk szakterület referense kapja meg, aki kiválasztja mindazt, ami az üzem munkájával kapcsolatban segítséget nyújthat. Ha lehet, mindjárt javaslatot is készít valamilyen konkrét intézkedésre, de általában az érintett gyáregység vezetőjének továbbítja a dokumentumot, egy információs kartonnal együtt, amelyen az illető vezetőnek fel kell tüntetnie: mi a véleménye az információ hasznosításáról, és egyben azt is, hogy kit tett felelőssé a műszaki megoldás megvalósításáért. Minden hónapban értekezletet tartanak a főmérnök-nél, ahol megvitatják az új intézkedések kihatását és számonkérlik az adott javaslat felelőségétől, hogy megtette-e a szükséges intézkedéseket. Az értekezlet határozatokat hoz, melyek a gyár műszaki vezetői számára kötelező érvényűek. A jelentősebb beruházásokat igénylő javaslatokat az üzem műszaki-gazdasági bizottsága elé terjesztik, az általános jellegű anyagokat vitrinekben kiállítva ismertetik. /V.P./

322

002.66:061.43/47/

Az információs szervezetnek a Szovjetunió Össz-szövetségi Népgazdasági Eredményei Kiállításán való részvétel jogáért folytatott versenyével kapcsolatos eredmények. - /Itogi szorevnovanyija informacionnüh organov za pravo ucsasztyija na VDNH SzSzsZr v 1964.g./ - DMITRJK, I.F. - NTI, 5.sz. 1965.máj. 3-6.p.

A moszkvai állandó nagy népgazdasági kiállítással kapcsolatban egyre fokozni kívánják a tájékoztatási szervek szerepét is. Értékeli az e téren elért eredményeket. Kimagasló eredményt ért el az Elektromechanikai Kutatóintézet Tájékoztatási irodája, mely az elektronikai pavillonban rendkívül eredményesen működő tájékoztató központot állított fel. A bemutatott új gyártmányokkal, eljárásokkal kapcsolatban az érdeklődők a helyszínen szakirodalmi tájékoztatást, bibliográfiákat, prospektusokat, leírásokat kaphatnak. Az ETO szerint rendezve

rendelkezésre állnak a Szovjetunióban gyártott összes elektrotechnikai berendezések fontos műszaki adatai, s az adatlapokat az érdeklődők nem csupán megtekinthetik, hanem a központban felállított szovjet gyártmányú xerox berendezés felhasználásával azonnal másolatot is biztosítanak számukra. 1964 májusa és decembere között 350 000 prospektust és 10 000 dokumentum-másolatot adtak ki. A központ dolgozta ki a Szovjetunióban először a deskriptor típusú, vizuális lyukkártyákon alapuló információvisszakereső rendszert. Vizuális lyukkártyaként 80 oszlopos gépi lyukkártyákat használnak, melyeket 2000 példányban sokszorosítva szétküldenek az országba.

/V.P./

323

002.66:615

RINGDOC - a gyógyszeripar iparági dokumentációja. - /RINGDOC - Branschdokumentation für Läkemedelsindustrin/ - LINDELÖF, K. - Tidsskrift för Dokumentation, 21.k. 2.sz. 1965.márc.-ápr. 17-20.p.

A RINGDOC nemzetközi dokumentációs szervezet, melynek létrehozásakor /1964/ 52 gyógyszeripari vállalat volt rendes és 7 csatlakozott tagja. A közreműködő vállalatok - bizonyos térítés fejében - szabadon választhatnak négy különböző szolgáltatási típus között:

1. Abstracts journal, mely A4-es formátumu referálólap, füzetként kb. 500 referátummal;

2. Abstracts book, A5 formátumu szabadlapos kiadvány, minden oldalon egy referátummal, **egyoldalon** nyomva. Ennek egy változata átlátszó papíron jelenik meg /3/. Végül

4. Abstracts booklet, A5-ös formátumban, tematikus csoportosításban szereplő, **egyoldalon** nyomott referátumok. A feldolgozás kezdetben 236 folyóiratból történt, de az a terv, hogy ezek számát évente 50-100-al növelik. A jelölés részben szavakkal történik kód alkalmazása nélkül, részben kód-rendszerrel, lyukkártyás feldolgozásra. Az oszlopok felhasználása: 1-27 vegyi megjelölések, 28-29 enzimek, 32-60 biológiai feladat, 67-72 betegségek és hatások, 73-80 a dokumentum kód-jelölése. A 61-64 oszlopok szabadok, ezeket mindenki saját szükségleteinek megfelelően használhatja fel. A lyukkártyákra való előfizetésnél évente 2000 mintakártyát és kb. 100 000 lyukkártyát kapnak az előfizetők.

/P.F./

324

002.66:62

A társadalmi műszaki tájékoztató iroda munkájának megszervezése ipari üzemben. - /Organizacija rabotü obscesztvennogo bjuro tyechnicseszkoj informacii na promislennom predpriyatii/ - EFREMOVA, Ju.N. - NTI, 5.sz. 1965.máj. 12-13.p.

Sok olyan üzem van, ahol a műszaki tájékoztató iroda állományában dolgozó munkatársak száma nem elegendő ahhoz, hogy biztosítani tudják a beérkező hatalmas anyag komplex feldolgozását és hasznosításának ellenőrzését. Ilyenkor nagy segítséget nyújthatnak a társadalmi tájékoztató irodák keretében együttműködő vállalati szakembe-

rek, akik pl. kiválasztják a legfontosabb termelési problémákat és feldolgozzák az azokkal kapcsolatban fellelhető kutatási jelentéseket és más szakirodalmi forrásanyagokat. Részt vesznek az új javaslatok megvalósításának ellenőrzésében is. A társadalmi iroda módszertani irányítását a vállalati tájékoztató iroda, vagy ha az nem elég erős, akkor a területi tájékoztatói központ végzi. Vezetője igen gyakran maga a főmérnök. A társadalmi iroda a főmérnök által jóváhagyott, pontosan kidolgozott negyedéves tervek alapján dolgozik. Részletesen ismerteti az irodák szervezeti felépítését, amelybe rendszerint információs, propaganda, kiadó és konzultációs szekció tartozik, valamint az irodák jogait és munkájuk finanszírozásának módozatait.

/V.P./

325

01:002.55:62

Teremtsük meg a műszaki bibliográfiai tájékoztatás rendszerét!-
/Szozdát' szisztemu bibliograficeszkoi informacii po tehnikе/ -
PETROVSZKIJ, V.B. - Szovetszkaja Bibliografija, 2.sz. 1965. 73-78.p.

A folyamatos és gyors tájékoztatás a megjelent műszaki szakirodalomról lényegében megoldatlan, különösen a belföldi /szovjet/ irodalom vonatkozásában. Nem kielégítő a helyzet a nyomtatott, címleírást tartalmazó kartonok kiadásában, mivel anyaguk hiányos, megjelenésük lassú, az ETO-jelzet gyakran nem szerepel rajtuk, stb. Ez azt jelenti, hogy egyrészt hiányzik a gyors és folyamatos operatív tájékoztatás, másrészt az ágazati és vállalati információs bázisok létesítése, ill. folyamatos bővítése során mindenütt ismételni kell a munkaigényes címleíró munkát, ill. csonkák maradnak a katalógusok. A különböző szervek kartonszolgáltatásai eltérő formájúak, rendszerűek, összehangolatlanok és számos iparágra nem terjednek ki. Az Össz-szövetségi Bibliográfiai Intézet /Vszeszojuznaja Knizsnaja Palata/ nem oldhatja meg egyedül e feladatot, bár az általa kiadott nemzeti bibliográfia minden további tájékoztatás fontos alapja. Javaslat az összehangolt műszaki bibliográfiai tájékoztatásra: Az Össz-szövetségi Bibliográfiai Intézet más - elsősorban iparági - szervekkel együttműködve adjon ki a hazai műszaki irodalomról lényegében teljességre törekvő kartonszolgáltatást, nyomtatott, szakozott, egységes kartonokon, megfelelő számú sorozatban. A GPNTB feladata legyen az operatív /gyorstájékoztató/ "bulletin"-ek kiadása. Az ezekben közreadott könyv, cikk, stb. anyag válogatási elvei eldöntendők. A külföldi műszaki szakirodalomról a VINITI készítsen - gépi lehetőségeit kihasználva - az eddiginél teljesebb operatív kartonszolgáltatást. Mindezeket egészíti ki a - lassabb - referálólapok rendszere.

/V.E./

326

02:778.14

A mikrofilm speciális felhasználási lehetőségei.- /Spezielle Anwendungen des Mikrofilms/ - Reprographie, 5.k. 4.sz. 1965.jun. 91.p.

A 15 legnagyobb bajor könyvtár 7 millió katalóguskartont mikrofilmettetett, hogy gyorsabbá és gazdaságosabbá tegye az ügykezelést.- A frankfurti Német Könyvtár központi ujság-archívumot létesített, ahol 120 ujságból mikrofilmezik a fontosabb cikkeket és rögtön katalógizálják. Ezzel az eljárással 98 % helymegtakarítást, 65 % időmegtakarítást és 60 % költségmegtakarítást érnek el.- Korszerű kereső és olvasógépekkel 3000 ujságdalból 5 mp alatt keresik ki a megfelelő mikrofilmezett cikket.

A Német Szövetségi Posta több városban úgy oldotta meg a felvilágosító szolgálatot, hogy nem eredeti könyveket használnak fel erre a célra, hanem mikrofilmekről tájékoztatnak. A mikrofilmezés révén a biztonság és pontosság növelhető. A Nyugatnémet Irodai-szakkiállítás 1965 október 24-27 között Kölnben, ezuttal mikrofilmfeltevő és leolvassógépeket is kiállítanak.

/G.A./

327

022.94

Önműködő könyvtovábbítás a Deutsche Büchereienben.- /Automatische Büchertransportanlage in der Deutschen Bücherei/ - Der, Bibliothekar, 4.sz. 1965. 384-386.p.

Az önműködő könyvtovábbító egyik része paternoszterszerű berendezés hat feladó és fogadóállomással. Ehhez a raktárakat behálózó vízszintes szállítószalagok csatlakoznak. A könyvek továbbítása műanyag szállítórekeszekben történik. A rekeszek nagysága 500 x 330 x 200 mm, max. terhelésük 10 kg. A szállítórekeszek "címezése" lovaszerű skálájukon történik: ennek megfelelően jutnak el a kijelölt raktárszintre, ahol önműködően a vízszintes szalagra kerülnek. Az egymáshoz derékszögben csatlakozó vízszintes szalagokon is vezérelhetők a szállítórekeszek: ezt különleges aljkiképzésük és elektromosan kapcsolható váltóberendezések teszik lehetővé. A függőleges szállítás 0,3 m/mp, a vízszintes 0,5 m/mp sebességgel történik.

A szállítóberendezést csőposta egészíti ki, ezen a központból öt csatornán 16 állomásra lehet szétküldeni a könyvkéréseket. A berendezéssel a könyvekre való várakozás idejét egyről fél órára csökkentették. A beruházás 1,5 millió keletnémet márkába került. /H.G./

328

023:027.4/430.1/

Parancsuralom a könyvtárban.- /Die verwaltete Bibliothek/ - SICHELSCHMIDT, G. - Dokumentation, Fachbibliothek, Werksbücherei, 13.k. 3.sz. 1965.márc. 83-84.p.

Eles hangu cikkben ad kifejezést annak, hogy mennyire helyteleníti a német nyilvános könyvtárak egy részében egyre inkább elhatalmasodó bürokratikus és diktatórikus vezetési és irányítási módszereket. Hangoztatja, hogy a bürokrácia mögött az állam fizetett alkalmazottainak a hatalommal való visszaélésre való hajlama bujlik meg. Ez azonban nagyon nehezíti a kultúra kibontakozását. A Német Szövet-

714

ségi Köztársaságban a bürokratikus irányítás egyre jobban alássa a kulturéletet, és átveszi a kulturpolitika helyét. Nagystilű kulturpolitika csak úgy valósítható meg, ha a bürokráciát a legminimálisabbra szorítják vissza.- Az irányításban olyan emberek vesznek részt, akik több hatalommal rendelkeznek, mint amennyi tudásuknak és jellemüknek megfelel. Az eredeti ötletekkel rendelkező önálló munkatársak úgy látszik, egyre kevésbé kívánatosak az ily módon vezetett könyvtárakban. Különösen aggasztó, hogy a bürokratikus hatalmi pozíciók elérése már egyáltalán nem a szakmai hozzáértés és az eredmények kérdése.

/V.P./

329

023.5:061.2/42/

A Könyvtáros Szövetség 1964. évi jelentése.- /Library Association Annual Report 1964/ - Library Association Record, 1965. külön-szám.

Az 1964. év legfontosabb eseménye a régóta várt közkönyvtári törvény volt, s nagy hatást gyakorolt a Társaságra. Igen gyümölcsöző nemzetközi kapcsolatok alakultak ki: angol könyvtárosok látogatásokat tettek Norvégiában, Szovjetunióban, Németországban, Hollandiában, Lengyelországban, Bulgáriában, Olaszországban és Nyugat-Afrikában. A közkönyvtári törvény ismertetése után a jelentés a következőkkel foglalkozik:

a felsőfoku könyvtáros képzés terén tett lépések, a tudományos könyvtári szolgáltatások bizottságának munkája, az 1966. évi Nemzeti Könyvtáros Hét terve, új csoportok /hangfelvétel, katalogizálás/ megalkotása, az új székház, beszámoló az IFLA 1964. szeptemberi római kongresszusáról, a IV. angol-skandináv közkönyvtári konferenciáról, egyéb konferenciák, a nemzetközösség könyvtári szolgáltatásai, statisztikai kimutatás a végzett könyvtárosokról, tudományos kutatómunka az osztályozás, katalogizálás területén, kiadványok, az egyetemi és egyéb felsőfoku könyvtárak, kórházi könyvtárak fejlődése, oktatási kérdések.

/G.M./

330

024.6:778.14

Kölcsönzés mikrofilmes Biblioscope berendezéssel.- /Biblioscope Photocharging/ - DOVE, J. - Library World, 66.k. 780.sz. 1965. jun. 300-301.p.

A mikrofilmes Remington Biblioscope berendezés a kölcsönzőasztal lapjának "ablaka" alá szerelhető, és lábbal kapcsolható. Mérete 45 x 30 cm, 220 V feszültséggel üzemel, ára 350 angol font. A felvevőbe tokban elhelyezett, 30 m hosszú, 16 mm széles filmet kell betölteni, ezzel 4000 felvétel készíthető. A könyvek hátsó-belső borítójára tasakot ragasztottak, amelybe a kölcsönzőskor számozott igazolólapot helyeznek be. Az igazolólap ICT 40 oszlopos lyukkártya, amelyre folyamatosan a legújabb kölcsönzési határidőt lyukasztják be. Egy-egy lyukkártya élettartama 2-3 év. Kölcsönzőskor a könyv címlap-

ját, a növekvő számsorrendben felhasznált igazolólapot és az egy könyv kölcsönzését elismerő szövegű kölcsönzőjegyet helyezik a kölcsönzőasztal "ablakára", és mindezeket egyszerre fényképezik le. A könyv visszahozásakor az igazolólapot kiemelik a könyv tasakjából és a kölcsönzésnyilvántartásnak adják át, ahol ezeket géppel növekvő számsorrendbe rendezik. A hiányzó számok jelentik a vissza nem hozott könyveket, ezek kölcsönzőit számsorrend szerint a mikrofilmről lehet visszakeresni. Az eljárás jól bevált az évi 600 000 művet kölcsönző könyvtárban; megszüntette a kölcsönzők sorbaállítását. /H.G./

331

025.135:003.63

A könyvtári keresési technika folyamatábrája. - /Flow Chart on Library Searching Techniques/ - SWENSON, S. - Special Libraries, 56.k. 4.sz. 1965.ápr. 239-242.p.

A folyamatábrák készítésének módszere rendkívül hasznos eszköz a legkülönbözőbb könyvtári folyamatok megtervezése során, függetlenül attól, hogy a könyvtár munkáját gépesíteni kívánja-e, vagy sem. A Northern Electric's Research and Development Laboratories könyvtárában is a fenti megfontolás alapján dolgozták ki a könyvtár tevékenységét részletesen feltáró folyamatábrát. A folyamatábra első része azokkal a döntésekkel foglalkozik, melyeket a könyvtárosok valamely szakirodalmi kérdés megválaszolásának első lépéseként, rendszerint tudatos megfontolások nélkül tesznek. A második rész azt mutatja, hogyan folyik a keresés a különböző típusú dokumentumok esetén. A harmadik rész azzal foglalkozik, hogy mit kell tenni, ha a keresés eredménytelen volt. A folyamatábra egyben az olvasók tájékoztatására is szolgál, és igen szemléletes, jól használható segédeszköznek bizonyult a referenz szolgáltatás részére. Megadja a teljes folyamatábrát is. /V.P./

332

025.173:681.142-523.8

Időszakos kiadványok automatikus könyvtári feldolgozási rendszerének kiépítése. - /Reflection on the Development of an Automated Serials System/ - HAMMER, D.F. - Library Resources and Technical Services, 9.k. 2.sz. 1965. 225-230.p.

A Purdue University könyvtárában az időszakos kiadványok /beleértve a folyóiratokat is/ könyvtári feldolgozására kardex helyett elektronikus számológépet használnak: az egyetem IBM 7094-es és két IBM 1401-es számológépét. A könyvtárnak saját kártyalyukasztója, válogatógépe és kollátora van. A számológépek programnyelve a COBOL. A feldolgozás két mágnesszalagon történik: az egyik a kötetkatalógusban már kiadott, a másik a kurrens, azaz az utolsó kötetkatalógus megjelenését követő adatokat tartalmazza. Ezek az adatok a beérkezésre, a bibliográfiai adatváltozásokra, a lelőhelyekre stb. vonatkoznak. A kurrens szalagról hetente nyomtatják ki a kötetkatalógus pótlásait;

716

tári-bibliográfiai osztályozás esetében egyaránt/, hogy megkísérlik a szakrendszerbe a tárgykör szerinti katalógusok jellegzetességeinek bevitelét. Ugyanakkor a tárgyszó-katalógusok jellegükénél fogva alkalmatlanok átfogó ismeretágak feltárására. Nem helyes megoldás a párhuzamos katalógusok olyan használata, amikor az állomány bizonyos szakterületeit csak az egyik, más szakterületeit pedig csak a másik elv szerinti katalógusban tárják fel. A rendszerező elvű katalógus tárja fel az egész állományt, míg a tárgyszó-katalógus minden olyan egységet, amelynek feltárásánál nem csupán a rendszerező szakkatalógust ismétli. A két katalógust úgy kell építeni, hogy minden esetben gondolni kell a másik katalógus szerinti lehetőségekre és adottságokra. Ez többek között lehetővé teszi számos közös és korlátozottan közös alosztás mellőzését. Számos gyakorlati példa történelemtudományi és természettudományi tárgykörök alapulvételével.

/V.E./

335

025.353:778.53+681.142-523.8

Filmfelvevővel és számológéppel készített könyvtári kötetkatalógus. - /A Book Catalog for Libraries Prepared by Camera and Computer/ - JONES, R.C. - Library Resources and Technical Services, 9.k. 2.sz. 1965. 205-206.p.

A kötetkatalógusokat először fényképezéssel, később elektronikus számológéppel állították össze. Legújabban a két módszert együttesen alkalmazzák. A Library of Congress központilag megküldött katalóguscéduláit Itek filmfelvevővel ivekre fényképezik; az ivéken minden kártyahelyet beszámolnak. Az ivokról a katalóguscédulák szerző-, cím-, tárgy- és bibliográfia-adatait, osztályozási jelzetét és kártyahely-számát lyukkártyába lyukasztják, majd IBM 1401-es számológép mágnesszalagjára olvassák be. A számológép külön szerzői, cím- és szakkatalógust készít a beolvasott adatokból. A számológép kiíróegysége 82 tételt ír egy-egy oldalra. Ezeket az oldalakat újra fényképezik, majd kötetbe foglalják. Az olvasó - ha szüksége van rá - a kötetkatalógusban is szereplő kártyahelyszámok szerint keresheti vissza a feldolgozás alapját képező egyes katalóguscédulákat. Az új módszernek az a nagy előnye, hogy a számológép szerző-, cím- és szakkatalógust tartalmazó mágnesszalagjairól a kötetkatalógus bármikor újra kiírható.

/H.G./

336

025.4

Az osztályozásról, 3.rész. - /Om klassifikation.3./ - TELL, B. - Tidskrift för Dokumentation, 21.k. 2.sz. 1965.márc.-ápr. 21-25.p.

Az osztályozás reformjának szükségességét régóta vitatják, ez azonban mindezekig nem hozott megnyugtató eredményeket. Az összes eddig meglévő osztályozási rendszerek csak hipotetikusoknak tekinthetők. Ennélfogva az sem dönthető el egy-egy osztályozási rendszerrel, hogy az helyes-e vagy helytelen. A tudományok állandó fejlődésével az osztályozási rendszerek módosítása szükségessé válik. Az

eddig osztályozási rendszerek olyan alapokból indulnak ki, mint például: szövegből vett szó, kivéve az általánosakat /KWIC-index/, - szövegből vett szó, figyelembe véve a szinonimákat /régis regiszterek/ és azokkal együtt az alá- és fölérendelt fogalmakat is /thesaurus rendszer/, - kiválasztott szó, figyelembe véve a fölé- és alárendelt fogalmakat /ETO/, - analitikus-szintetikus osztályozások /Colon/, - stb. Dobrowolsky hangsúlyozza az autonóm osztályozórendszerek kialakításának fontosságát, szemben az általános /univerzális/ jellegűekkel. Ezeket az autonóm rendszereket kívánja egy általános rendszerbe beépíteni, Ranganathan viszont olyan osztályozási modellt hoz javaslatba, mely több osztályozási rendszer céljára alkalmas. Őt alapkategóriát vesz fel, és a rendszerek kiépítésére alapelveket ad meg. Szerző véleménye szerint a különböző osztályozási hipotézisek vizsgálatával kapcsolatban különösen értékes lenne a Ranganathan által megadott elgondolások továbbfejlesztésére irányuló kísérlet.

/P.F./

337

025.4:061.3

A Helsinore-i Konferencia célja, szervezési kérdései és eredményei. - /Objective, organisation and conclusions of the Elsinore Conference/ - RASMUS MOLGAARD, H. - Revue Internationale de la Documentation, 32.k. 1.sz. 1965.febr. 2-6.p.

Az 1964. szeptember 14-18. között Elsinore-ban megtartott Nemzetközi Osztályozási Konferencia /International Study Conference on Classification for Information Retrieval/ rendezői a Konferenciát egyben organizációs kísérletnek is tekintették. Alapelveként a következőket fogadták el: Az eredeti kutatásokról számot adó előadások anyagát 4 hónappal a Konferencia előtt kellett beküldeni, a Titkárság gondoskodott a szükséges fordításokról és az anyagot 2 hónappal a konferencia előtt kívánta szétküldeni. Ezek alapján pontosan meghatározott előadási időtartamot biztosíthattak az előadók részére, és széleskörű lehetőséget adtak az elnököknek a vita kibontakoztatására. A cikk célja képet adni azokról a konkluziókról és javaslatokról, melyek a Konferencia eredményeképpen megszülettek, az elméleti kutatások további irányára, a felhasználási és alkalmazási lehetőségekre, az osztályozási rendszerek értékelésére, valamint a gépi osztályozásra. Közli a Konferencián elhangzott előadások jegyzékét.

/V.P./

338

025.45/47/

Az ETO használatának terjedése a Szovjetunióban. - /The progress of the Universal Decimal Classification in the USSR/ - FOMIN, A.A. - Revue Internationale de la Documentation, 32.k. 2.sz. 1965.máj. 54-55.p.

1963-tól a szovjet műszaki kiadók, tájékoztatási szervek és szakkönyvtárak az ETO jelzeteivel jelentetik meg kiadványaikat. Az ETO terjesztésére és fejlesztésére tárcaközi osztályozó bizottságot alakítottak. Ez szervezte meg az ETO teljes táblázatainak kiadását,

amely a 0-, 5-, 6- és részben a 7-es főosztályok táblázatainak közreadásával indul meg. Az 5000 oldalas kézirat elkészítésében 30 tájékoztató intézmény vett részt. Az ETO használatára a VINITI irányításával tanfolyamokat tartottak, ezen két év alatt 9000-ren vettek részt. Mivel a teljes ETO-táblázatokból kezdőknek nehéz a szakozás, szakterületenként cimszó-jegyzékeket állítanak össze, amelyek a vonatkozó ETO-jelzetet is tartalmazzák. Eddig az elektrotechnikai, házőipari, fa- és papíripari, valamint bányászati cimszó-jegyzékek készültek el. A tárcaközi osztályozó bizottság az ETO legújabb pótlásait tartalmazó FID kiadványt oroszra fordítva adja közre; az ETO fejlesztésére javaslatokat készít a "P notes" részére, ill. véleményezi a megjelenőket; a FID/CCC bizottsággal pedig eddig a 629,5, 629,7 és 622 osztályok módosítására tett javaslatot. /H.G./

339

026:62/43-2.27/

A hannoveri Műszaki Tájékoztatói Könyvtár. - /Die Technische Informationsbibliothek /TIB/ Hannover/ - KLUTH,R. - Dokumentation, Fachbibliothek, Werksbücherei, 13.k. 5.sz. 1965.jun.-jul. 147-149.p.

A könyvtár az NSZK egyik központi műszaki könyvtára. Gyűjtőköri feladata a kisebb műszaki szakkönyvtárak állományában nem szereplő dokumentumok beszerzése. Ez három fő gyűjtőkört jelent: 1. azoknak az országoknak a műszaki dokumentumai, amelyek eddig még kevesebb műszaki kiadványt jelentettek meg; 2. a fejlett ipari országok nem hagyományos műszaki dokumentumtipusait /kutatási jelentések, vállalati irodalom, kongresszusi jelentések, stb./; 3. a keleti nyelvek /szocialista országoké, Japán stb./ műszaki dokumentumait. A könyvtárnak 400 000 kötet könyve van. 8000 folyóiratot járatnak, ebből 1500 orosz és keleteurópai, 300 japán és 12 kínai nyelvű. Előfizetnek a nyomtatásban kiadott USA műszaki kutatási jelentésekre és a "University Microfilms" című USA disszertáció-gyűjteményre. 300 keleti folyóirat és 400 keleti sorozati kiadvány közleményeinek címfordítását végzik; ezekből évente 7-8000 rendelésre xerox-másolatokat küldenek, 15 oldalig egységesen 3 Márka másolati díjért. Fordításokat keleti nyelvekből végeznek - de csak akkor, ha a delfti Európai Fordítási Központban nincs meg az adott dokumentum fordítása. Az USA, Anglia, Franciaország keleti nyelvekről végzett fordításainak mennyiségével összehasonlítva az NSZK adatait, kitűnik, hogy ezekhez képest az NSZK fordítások száma alacsony. /H.G./

340

026:62/43-2.27/

A hannoveri Műszaki Tájékoztatói Könyvtár 1964. évi beszámolója. - /Jahresbericht 1964. der Technischen Informationsbibliothek /TIB/ Hannover/ - Dokumentation, Fachbibliothek, Werksbücherei, 13.k. 5.sz. 1965.jun.-jul. 151-156.p.

A könyvtár 1964-ben befejezett újjáépítésében megvalósították a szakmai tagolás elvét: gépipari, építészeti, vegyészeti, stb. osztá-

lyai vannak. Ezekhez külön olvasóterem is tartoznak, amelyekben a szakterület folyóiratainak tárgyévi számai és legutóbbi 10 évfolyama is megtalálható. A könyvtárban a helybenolvasók száma 1964-ben meg-
egyezett az előző évekével, a kölcsönzéseké azonban nőtt; különösen
növekedett a fotokópia rendelések száma. A tárgyévben új szakrendsze-
reket alakítottak ki az olvasótermi dokumentumállomány rendezésére,
bár erre eredetileg az ETO-t akarták felhasználni. Az új szakrendsze-
rek egyben a tárgykatalógus alapjául is szolgáltak. A könyvek kötésé-
ben újdonság, hogy a borítópapírt vonják be műanyagfóliával. A tárgy-
évi folyóiratokat mappákban tárolják, amelyekben a folyóiratokat ny-
lonzsinórok rögzítik. Dokumentummásolásra Rank-Xerox-Copyflo berende-
zést bérel a könyvtár. Bár ennek kapacitását az évi 130 000 felvétel
nem meríti ki, a berendezés üzembeállítása kifizetődő, mert egy-egy
felvételt az egyetlen számára -.20, másoknak -.40 nyugatnémet márká-
ért tudnak elkészíteni.

/H.G./

341

027:002.55

Az általános gyűjtőkörű közkönyvtárak feladatai az információ^x
területén. - /Die Aufgaben der allgemeinen öffentlichen Bibliotheken
auf dem Gebiet der Information/ - REBLIN, B. - Bibliothekar, 19.k.
5.sz. 1965. 461-471.p.

Koblitz után Lickert, majd Pomassl határozta meg kimerítőbben és
pontosabban az "információ" fogalmát: az utóbbié már azt is megkíván-
ja, hogy a dokumentációs és információs állomások mellett a könyvtá-
rak is részesei legyenek az információs rendszernek. A tudományos
könyvtárakén kívül információs feladatok várnak az általános gyűjtő-
körű közkönyvtárakra is. Ezek: 1. szakirodalmi információ a lakosság
széles rétegei számára, akikhez nem szól egyetlen információs álló-
más sem /ide tartozik az információgény felkeltése is/; 2. a társa-
dalomtudományi és 3. a mezőgazdasági információ, amelyek nem osztód-
hatnak a műszaki információ üzemi-intézeti szintjéig. E közkönyvtá-
raknak információs tevékenységüket saját hálózatukkal, a könyvtárügy
egészével és az egész országos információs rendszerrel összhangban
kell végezniük. Maga az információs tevékenység az irodalomról /saját
állományt feltáró könyv- és folyóiratkatalógusok, KC-k stb./ vagy az
irodalommal /kérdések megválaszolása stb./ tájékoztathat. A biblio-
gráfiai információ címzett aktiv-információ /pl. egyéneknek ujonnan
beérkezett művekről/, általános aktiv-információ /pl. új szerzemények
kiállítása/, kérdések megválaszolása vagy könyvtárhasználati tanács-
adás lehet. Valószínű, hogy e közkönyvtárak közül az információs te-
vékenységet először a kerületi könyvtárak fogják végezni, majd később
a körzeti és a központi könyvtárak is kiveszik ebben részüket. /H.G./

342

027.008.02:65.014.1

Szakosított osztályok rendszere az általános gyűjtőkörű könyvtá-
rakban. - /Das Fachabteilungssystem in Universalbibliotheken/ - SICHEL-
SCHMIDT, G. - Dokumentation, Fachbibliothek, Werksbücherei, 13.k.5.sz.
1965.jun.-jul. 173-175.p.

^x A cikk "Information" fogalma nem felel meg a magyar "Tájékoztatásnak", ezért 721
a referátum is az információ kifejezést használja. /A Szerk./

Mind több szó esik a könyvtárak válságáról. Ennek oka, hogy a könyvtárak nem követik elég rugalmasan a velük szemben támasztott társadalmi igények változását. A könyvtárak legszámottevőbb használója ugyanis egyre inkább a szaktudós lesz, aki mindinkább rászorul egy könyvtár segítségére, hiszen mind kevésbé képes saját gyűjteményként beszerezni a számára fontos dokumentumokat. Ha azonban a könyvtár meg akar felelni ennek a feladatának, akkor le kell mondania potenciális egyetemességéről: hiszen a szakmailag igen képzett olvasónak mind nagyobb szüksége lesz az őt utbaigazító könyvtárosa, ez viszont már nem lehet polihisztor, hanem csak egyetlen szakterület könyvtáros-szakismereteibe magát bedolgozó szakember. Ezért a könyvtáros és az olvasó találkozása mindinkább csak a szakosított könyvtári osztályokban lehet gyümölcsöző. Különösen érvényes ez szabadpolc-rendszer esetében, már pedig ez a korszerű szakkönyvtárakban mind döntőbb követelmény. A szakosított osztályok szerepének a felismerése már áthatotta az utóbbi évek könyvtárépítészét is.

/H.G./

343

027.021

A tudományos forradalom és a tudományos könyvtár. - /The Scientific Revolution and the Research Library/ - SCOTT, A. - Library Resources and Technical Services, 9.k. 2.sz. 1965. 133-142.p.

A tudományos forradalmat az Amerikai Egyesült Államokban a következő mutatószámok jellemzik: 1941. óta a kutatásra fordított állami hozzájárulás a 37-szeresére emelkedett; az utolsó 10 évben 20-ról 40 ezerre nőtt a tudományos munkakörökben foglalkoztatottak száma. A tudományos forradalmat azonban ezen a mennyiségin kívül a minőségi változás is jellemzi: olyan új, komplex tudományágak alakultak ki, amelyek ismeretanyaga több klasszikus tudományszakból tevődik össze. Ezek kialakulását a tájékoztatás szempontjából nemcsak az újonnan megjelenő és a komplex tudományágaknak megfelelő folyóiratcikkek jellemzik, hanem az is, hogy a tájékoztatás felhasználói a másodfoku publikációk új formáit igénylik. A tudományos könyvtárak tevékenysége a klasszikus tudományzakokban folyó tájékoztatásnak felel meg; a komplex tudományágak tájékoztatási kérdéseit az e célra létrehozott tudományos tájékoztatási szakközpontok tudják megoldani. Ezek feladata a komplex szakosítás az új osztályozási rendszer kialakításától az információk szintetikus összefoglalásáig. A korszerű tudomány szerkezetének megfelelően a tudományos könyvtárak és a tájékoztatási szakközpontok működése nem egymást feleslegesen átfedő tevékenység.

/H.G./

344

027.021:023.5

A tudományos könyvtárak utánpótlás-problémái. - /Nachwuchsprobleme an wissenschaftlichen Bibliotheken/ - MEYER, F. - Dokumentation, Fachbibliothek, Werksbücherei, 13.k. 4.sz. 1965. ápr.-máj. 116-120.p.

Örvendetes, hogy a nagyobb vállalatok szakkönyvtárai egyre in-

722

kább a vállalati szakoktatás szerves lépcsőjévé válnak, mivel ez a gazdasági munkakörbe kerülőknek könyvtári és dokumentációs ismereteket biztosít, másrészt bizonyos utánpótlási bázist jelent a könyvtáraknak. Ugyanakkor helytelen az az álláspont, amely használhatatlannak minősíti a szakkönyvtárakban az "okleveles könyvtáros" képzettséget szerzett, nem műszaki, vagy gazdasági képzettségű személyeket. /Az "okleveles könyvtáros" német viszonylatban középfoku végzettséget jelent./ A könyvtárosképzés rövid története, különös tekintettel az egyetemi tudományos könyvtárakra. A könyvtári funkciók "állásodása, a differenciált könyvtárosképzés szükségessége. Az okleveles könyvtárosok nem csak a tudományos, felsőoktatási könyvtárakban, hanem a szakkönyvtárakban is jól használhatók, megfelelő helyi ismeretek elsajátítása után. A kézikönyv-ismeret jelentősége, a bibliográfiai bibliográfiáinak növekvő terjedelme és jelentősége. A vállalati szakkönyvtárak, ill. a tudományos könyvtárak problémái sok tekintetben közösek, így az utánpótlás képzésének tekintetében is. /V.E./

345

027.021:539.1

A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség könyvtára. - /The library of the International Atomic Energy Agency/ - KEPPLER, R.R. - Revue Internationale de la Documentation, 32.k. 1.sz. 1965.febr. 16-18.p.

A Bécsben működő könyvtár jelenleg 28 000 kötet könyvvel, 50 000 kutatási jelentéssel és 830 előfizetett folyóirattal rendelkezik. A műveket ETO szerint osztályozták. A könyvtár elhelyezése kielégítő, a tárolás egy része tömör raktárban kerekeken gördíthető polcokon történik, és szabadpolcos rendszerrel dolgoznak. 13 adminisztratív beosztott és 6 szakképzett könyvtáros látja el a sokoldalú tevékenységet: valamennyien beszélnek angolul, a legnagyobb részük még 2-5 további nyelvet is tud. A könyvtár fő célja az információk terjesztése: könyvtárközi kölcsönzéssel, cserével, filmforgalmazással segíti az atomfizikusok munkáját. A katalóguskártyákat 2 db SPD modelli Flexowriterrel írják, és az egyik gépet Selectadata egységgel is kiegészítették. Jegyzékeket adnak ki az új beszerzésekről, filmekről, duplumokról /-amelyeket a tagországok könyvtárainak rendelkezésére bocsátanak/, a folyóiratállományról. A könyvtár több kisebb, ugyan csak az Ügynökség keretébe tartozó könyvtárral dolgozik együtt. /V.P./

346

027.54/73/:65.011.54:681.142-523.8

A jövő könyvtára. - /Die Bibliothek der Zukunft/ - Der Bibliothekar, 4.sz. 1965. 386-388.p.

Hét elektronikus és négy könyvtáros szakember elemezte a Library of Congress gépesítésének követelményeit. A könyvtár állománya 1962-ben 42 millió egység volt, ebből 13 millió a könyv és a beköltött folyóirat-évfolyam. A "Trillion Bit Memory" /10¹², azaz európai szóhasználat szerint: "Billió bites memória" / a központi katalógus

szükséges tárolókapacitását jelöli. Ennek beruházási költsége 5 millió dollárra becsülhető. A teljes gépesítés megvalósítását 1972-re javasolják. Ennek beruházási költsége a számítások szerint 31 millió dollár lenne. 1972-ben azonban a gépesített könyvtár személyzetének bérköltsége már kisebb lenne, mint a hagyományos módszerrel dolgozó személyzet bérköltsége. Az Amerikai Egyesült Államokban különleges vezetőszerkezetet szánnak a gépesítésben a Library of Congressnek - Európában azonban csak józan óvatossággal szabad a könyvtári nagygépesítéssel foglalkozni. Kétségtelenül ösztönző tény, hogy az elektronikus számológépek ára az utóbbi 10 év alatt a tizedére csökkent.

/H.G./

347

651.926.011.56:801.232:801.563

A prepozíciós konstrukciók automatikus mondattani analizise. - /K voproszu ob avtomaticheskoy sintaksicheskoy analize predlozheniy konstrukcij/ - PASCSENKO, N.A. - NTI, 5.sz. 1965.máj. 35-38.p.

A cseh szöveg automatikus mondattani analizisével kapcsolatos első kísérletek előkészítésének és lefolytatásának tapasztalatai azt mutatták, hogy az analysis során lényeges nehézséget jelent annak a kapcsolatnak automatikus megállapítása, amely a prepozíciós szerkezetek és az azokat vonzó szavak között fennáll. A kapcsolat, függés jellegének megfelelően a prepozíciós szerkezetek 2 nagy csoportba sorolhatók: az erős és gyenge vonzatok csoportjaiba. Az erős vonzatú prepozíciós szerkezet esetében a mondattani analysis automatikus lefolytatása nem ütközik különösebb akadályba, és mondattani ill. szó-tári szinten történhet, a szemantika elemeinek bevonása nélkül. A gyenge vonzat esetében a prepozíciós szerkezet és az azt vonzó szó között mindenekelőtt értelmi kapcsolat van. Ennek az értelmi kapcsolatnak a meghatározásához már nem elegendő a mondattani analysis formális módszereinek felhasználása, így ebben az esetben az automatikus analysis során segítségül kell hívni a szemantikai analysis elemeit is.

/V.P./

348

655.5

Két- és többnyelvű szovjet kiadó-nevek. - /Über sowjetische Verlagsnamen in zwei und mehr Sprachen/ - RICHTER, E. - Dokumentation, Fachbibliothek, Werkbücherei, 13.k. 3.sz. 1965.márc. 85-93.p.

A Szovjetunióban megjelenő irodalom jelentős része nem orosz, hanem valamilyen nemzetiségi nyelven jelenik meg. Az utóbbi években egyre nagyobb számban kerülnek ilyen művek más európai országokban is forgalomba, különös tekintettel arra, hogy számos műszaki és tudományos publikáció van közöttük. Ezeket mindenekelőtt kutatóintézetek és tudományos könyvtárak szerzik be. - A szovjet művek rendelése általában a Knizsnaja Letopisz alapján történik, amely a művek adatait kizárólag orosz nyelven közli, s így a címfelvétel során gyakran nehézséget okoz az, hogy a rendelőlevélen és a beérkezett művön a kiadó neve másképpen szerepel. A nem orosz nyelvű műveken viszont gyak-

ran nem szerepel a kiadóvállalat orosz neve. Az ilyen esetekben nagy segítséget nyújthat a szerző által közölt összehasonlító táblázat, amely a különböző Szovjet Köztársaságokban működő, ismertebb kiadóvállalatok nevét eredeti nyelven, oroszul és németül tünteti fel, s megadja a vállalat telephelyét is. /V.P./

349

651.926.011.56:801.255:801.563

A pozíciók szabálya segédigés szerkezetekben. - /Pravila pozicija v konstrukcijah szo szvjazkami/ - OTKUPSCSIKOVA, M.I. - NTI, 5.sz. 1965.máj. 29-33.p.

A segédigés szerkezetekben a szavak sorrendjében megválasztására vonatkozó szabály az orosz nyelv pozicionális szintézisének grammatikájával kapcsolatos, a gépi fordítás szempontjából fontos szabály. A szerző az orosz mondat gépi fordítás során végbemenő szintézisének folyamán a függési kapcsolatok linearizálásával foglalkozott. Ismerteti az állítmánytól közvetlenül függő szavak és szócsoportok sorrendjének meghatározására vonatkozó szabályt olyan esetben, amikor az állítmány igei ill. névszói formában fordul elő. Rámutat arra, hogy az orosz mondat helyes szintézisének megoldásához a mondat nemgrammatikai tagolásának néhány jellemzőjét is figyelembe kell venni. A mondat ugyanis 2 részre oszlik: az egyik rész a kijelentés alapja, az adott, a régi, a másik rész pedig a kijelentés magja, az új, az állítás, ami valami olyat mond az olvasó számára az első részből, amit az még nem tudott. A 2 részt a hanghordozás és a szórend különbözteti meg egymástól. Az írott és gépi uton fordított szövegben a hanghordozás természetesen nem érvényesül, ezért fokozott a szórend szerepe. /V.P./

350

681.142-523.8:681.616

Szedés elektronikus számítógéppel. - /Computerised typesetting/ - Reproduction methods for business and industry, 5.k. 2.sz. 1965.febr. 42-43.p.

A számítógépeket egyre több helyen használják fel a szedéssel kapcsolatos feladatok ellátására, ami gyorsabbá és olcsóbbá teszi a munkát. A gazdasági eredmény azonban csak akkor jelentkezik, ha a gépet megfelelően használják fel. - Jelenleg az ilyen "szedő" számítógépek feladata nem a tulajdonképpeni szedés, hanem lineotype vagy fényszedő gépek vezérlésére szolgáló lyukszalagok elkészítése. A számítógépbe a korrekció nélküli eredeti lyukszalagot olvassák be, és megadják a javításra, valamint a szedési formára vonatkozó utasításokat. A számítógép automatikusan létrehozza a javított lyukszalagot, egyidejűleg biztosítva a sorkizárást is. A legtöbb problémát a szavak elválasztásának gépi megoldása jelenti. Ezt jelenleg csak mintegy 94 %-os eredménnyel tudják helyesen megoldani, különös tekintettel az angol helyesírás nehézségeire. A szavak helyes elválasztásának biztosítása céljából rendszerint 100-30 000 szóból álló "kivétel"-szótárt tárolnak a gép memóriájában, mely a problematikus sza-

vak szótagolását mutatja.- A fejlődés az irányba mutat, hogy erre a célra is mind nagyobb kapacitású számítógépeket használnak fel, és fényesedőgéppel egybeépítve a szövegen kívül az ábrák elhelyezését is gépi úton oldják meg. Ha a gép teljes üzemidejét az ilyen munka nem tölti ki, rendkívül gazdaságos valamely más célra felhasználni a gép szabadon maradó idejét. /V.P./

351

681.142-523.8:002.513.5"1964"

A tájékoztatás technikai szolgáltatásai 1964-ben. - /Technical Services in 1964/ - TAUBER, M.F. - STEPHENS, I.R. - Library Resources and Technical Services, 9.k. 2.sz. 1965. 177-190.p.

Az információ-tárolás és visszakeresés gépesítésének fő kutatási sémái a matematikai nyelvészet, a szemantika, a matematika és a logika összefüggéseiben vizsgálták a gondolkodás és a kifejezés kölcsönhatását, a műszaki terminológia és a kötött szavú szótárak szerkesztésének kérdését, a szintaktikai szerkezetek szerepét a műszaki szövegekben és a szemantikai kategóriák egyéni megválasztásának lélektanát.

A tájékoztatás új utjait nyitotta meg az asszociatív gépi memóriákból és technikákról írt tanulmány. Az elektronikus adatfeldolgozó berendezéseket négy tájékoztatási feladat szempontjából vizsgálták. Ezek az információ-visszakeresés, az indexelés és referálás, az adminisztratív feladatokra való alkalmazás és végül a kötetkatalógusok készítése. A vizsgálat eredményei szerint széles gyűjtőkör esetében a gépi információ-visszakeresés nem gazdaságos és nem hatékonyabb a kézi visszakeresésnél; a gépi indexelés és referálás még csak kialakulóban van; adminisztratív rutin feladatokra és kötetkatalógusok összeállítására jól használhatók az elektronikus adatfeldolgozó gépek. /A kötetkatalógus gépi összeállításának különböző módszereit külön kutatási jelentésben foglalták össze; ez a gazdaságosságát és használhatóságát tételesen is igazolja./ A MEDLARS-rendszer az orvostudomány szakterületén a gépi visszakeresés, a retrospektív bibliográfia készítés és az Index Medicus gépi összeállítására egyaránt bevált. /H.G./

352

681.142-523.8:681.613.9

Leolvasó-nyomtató készülék betűs-számjegyes információ leolvasására lyukkártyáról. - /Устройство счистивания и печатания информации с перфокарт/ - STURMAN, J.A.P. - NTI, 1.sz. 1965.jan. 29-31.p.

Az USZP-1 betűs-számjegyes információ olvasására szolgáló készülék a lyukkártyákon tárolt információt papírtekercsre nyomja. A készüléket a VINITI elektromodell laboratóriumában állították elő. Az USZP-1 berendezést a sorozatban gyártott ellenőrző- és írógép alapulvételével tervezték meg. A vezérlőrendszer megépítéséhez mintegy 200 szabványos ferrit-dióda modul használtak fel.

A készülék automatikusan biztosítja a lyukkártyák betáplálását és cserélését, a betűs-számjegyes szöveg nyomtatását, a regiszterek átkapcsolását, az írógép kocsijának visszafutását a lyukkártyán szereplő megfelelő kód szerint. A szükséges kód hiányában a kocsi maga kidolgozza váltását automatikusan abban a pillanatban, amikor eléri a papírmező jobboldali határvonalát, vagy korábban is a betáplált kód szerint 8 jellel e vonal előtt.

Az USZF-1 megállás nélkül működik, amíg a teljes lyukkártyacsomagot fel nem dolgozza. Számoltak szükségleállással is a kártyák cseréje vagy a készülék mechanikai részeinek beszorulása esetén.

A lyukkártyák kódolására az URAL-4 elektronikus számítógépre elfogadott kódot használják. A leolvasás eszköze fotodiódás.

Az USZF-1 lehetővé teszi orosz és latin nyelvű szöveg, néhány görög betű, arab és római számok, írásjelek, számtani és más jelek - összesen 86 különböző betűs-számjegyes jel nyomtatását, a készülék jól alkalmazható az elektronikus számítógép bemenő és kimenő egységéigényét.

A nyomtatás sebessége 10 jel/sec. Az egy sorban nyomható jelek száma 170. A papírtekercs hossza 50 m. /P.S./

353

681.177:681.142-523.8/061.4/

Hannoveri Vásár 1965. - /Hannover-Messe 1965./ - MARTIN, H.G. - BTA Bürotechnik Automation, 6.k. 6.sz. 1965.jun. 258-272.p.

Beszámoló az idei Hannoveri-Vásáron bemutatott újdonságokról. Csapán egyes jelentősebb gépekről emlékezik meg. A kiállított anyagot három szakcsoportba sorolja:

adatfelvétel, közvetlen bizonylatfeldolgozás,
adatok távolbajuttatása, ill. távfeldolgozása,
számítógépek.

Néhány kiállított berendezés, melyek érdeklődési körünkhöz közelebb állanak:

Bull-General Electric új kártyalyukasztója és lyukasztásellenőrzője. Szabadon mozgatható billentyűzettel, valamint egy második programdobbal, ami két program egyidejű működtetését teszi lehetővé.

Friden lyukszalagelőállító és ellenőrző gépkombinációt mutatott be, mellyel az összes lyukszalagmunkák lefolytathatók.

IBM kiállította jel-leérzékelő gépeit: a Model 1232 bizonylatlanpon levő ceruzasávus jeleket érzékel le, és lyukaszt be gépi lyukkártyába, a Model 1282 pedig lyukkártyákon olvasható formában szereplő jeleket lyukasztja ugyanabba a kártyába.

Mohawk Data Sciences Co. mágnesszalagos adatfelvevő berendezése érdekes szerkezet, habár nem olyan forradalmi újítás, mint cége állítja. A készülék billentyűzetén leírott alfanumerikus szöveget közvetlenül mágnesszalagra rögzíti. A mágnesszalagon levő szöveg a géppel ellenőrizhető és visszakereshető.

Zuse lyukszalagot előállító adatfelvevőt hozott piacra. 68 írókarja van, lyukaszt, ellenőriz, másol.

Az adattovábbítástechnika terén erős fellendülés észlelhető. Az Electrologica lyukszalagon, az IBM lyukkártyákon tárolt adatoknak távolbajuttatását és ott újra lyukszalagba, illetve lyukkártyába való

bejelölését demonstrálta gépeivel. A SEL és az UNIVAC két egymástól távol felállított UNIVAC 1004-es adatfeldolgozóberendezést működtetett egyidejűleg, melyek között adattávközlés folyt.

Az adatfeldolgozóberendezések néhány érdekessége:

Electrologica X 8 jelű számítógépében a központi tároló és perifériális készülékek között - a számoló- és a vezérlőegységeket kikerülve - közvetlen adattovábbítás eszközölhető. Működését úgy demonstrálták, hogy különböző nyelvű input-szövegeket a berendezés paralleszkapcsolt írógépeken adott vissza.

NCR 315 RMC jelű új számítógépének gyorsleírója 1000 alfanumerikus sor/perc sebességgel dolgozik. Mágneskártyás CRAM-egységének tárolókapacitása 16 millió alfanumerikus jel, az eddiginek kétszerese.

UNIVAC érdekessége a Card Controller 1001 nevű egyetemes lyukkártyagép. Lyukkártyákat leolvas, ellenőriz, rendez, kever, válogat. Teljesítménye 1000 kártya/perc. Működtethető önállóan, valamint az ismert 1004 jelű kis adatfeldolgozóberendezéshez kapcsolva. /O.G./

354

681.84:621.382.3

Tranzisztoros, hordozható magnetofon. - /The Philips EL 3300 tape recorder/ - Visual Education, 1965.febr. 23-25.p.

A magnetofon szürke műanyagházas kivitelben készül, tartozéka a váltásziyas bőrtáska, amelyben a magnetofonon kívül a mikrofon, a távvezérlő kapcsoló, a vezeték és egy műanyag mikrofon állvány is elhelyezhető. A mikrofon zsebhez csiptethető, így a riportert mindkét kézre szabad felvétel közben, és a szalag végén az orsók automatikusan megállnak. A készülékhez rádió és lemezjátszó is csatlakoztatható. A magnetofon súlya 1.8 kg, méretei: kb. 20x15x5 cm. A mikrofonra szerelt kapcsolóval lehet a távműködtetést elvégezni. A magnetofonszalag nyolcadhüvelyk szélességű, vagyis a szokásos méret fele. Kétsávos üzemeltetés esetén, valójában mindegyik sáv csak a szokásos méret negyed részét teszi ki. A szalag kazettába tölthető, amely megkönnyíti a magnetofonba való behelyezést. A behelyezés után a felvétel vagy a visszajátszás rögtön megkezdhető, a szokásos befűzés ebben az esetben elmarad. A szalag lejátszása után az átcserélés néhány másodpercet vesz igénybe. Ezenkívül egy bizonyos játszási idő után is kivehető a kazetta és ujjal cserélhető. Eközben az eredeti kazetta visszatartható és még felhasználatlan tekercsre pontosan a leállási helytől folytatható tovább a felvétel. A kazetták használatával a szalagok megóvhatók a helytelen befűzésből, szállításból, stb. eredő sérülésektől. A magnetofon sebessége 4.76 cm/sec, sávonként 30 p a játszási idő. /B.L./

355

77.023.413

ORE kétfürdős fotopapír-gyorselőhívó rendszer. - /Zweibad-Photopapier-Schnellentwicklungs-Verfahren ORE/ - Reprographie, 5.k. 3.sz. 1965. 55.p.

Az ORE a következő készülékeket hozza forgalomba a kétfüzdős eljárás keretében: Buchkombi másoló-készülék A/4, A/3, A/2 formátumokra, - előhívókészülék A/4 - A/0-ig. A készülékek 4 ill. 6 hengerrel működnek.

Újdonság az ORE direkt pozitív papír, mellyel egy oldalas dokumentumokról negatív nélkül az eredetihez hasonló másolat készíthető néhány mp alatt.

Kétoldalas eredetiktől, könyvekről /tónusos képekről is/, negatív másolat készíthető, melyről tetszésszerű mennyiségű pozitív másolható.

Az ORE kétfüzdős előhívógép használatával megtakarítható az előhívás, fixálás, mosás és szárítás munkája a mikrofilmek nagyítása után. Az ORE nagyítópapírok ezzel a géppel A/0-ás méretig kidolgozhatók és száríthatók másodpercek alatt. A nagyítások transzparenciapapírra is készülhetnek. A másolási, nagyítási munkákhoz 3 féle gradációjú papír kapható. /G.A./

356

772.93

Haladás az elektrofotográfia területén. - /Fortschritte auf dem Gebiet der Elektrofotografie/ - SCHMIEDEL, U. - Bulletin de l'Association International des Documentalistes et Techniciens de l'Information, 4.k. 1.sz. 1965. 11-13.p.

Összehasonlító tanulmány a xerografikus és az elektrofax-eljárások önköltségére és jövedelmezőségére. A technikai haladás eredményeképpen mindkét eljárásnál jelentős árcsökkenés és minőségjavulás tapasztalható. E téren az amerikai cégek vezetnek, nagy mértékben csökkentve az elektrofax-eljáráshoz szükséges papírok árát.

Új típusú sokszorosító-készülékek jelentek meg a piacon. Ezek technikailag középuton állnak a fénymásoló berendezések és a duplikátorok között. Megfelelő kihasználás esetén alkalmazásuk sokkal kifizetődőbb, mint a hagyományos típusoké.

Az elektrofotográfia elve alapján működő másoló- és sokszorosítóberendezések piacán évek óta komoly mértékű konjunktúra tapasztalható. A forgalom évről-évre növekszik a nyugati országokban, pl. az Egyesült Államokban 1960 és 1965 között megháromszorozódott.

Ezek az eljárások lehetővé teszik, hogy az ofsetnyomást a klasszikus közvetítőanyag - a film - alkalmazása nélkül valósíthassuk meg. E megtakarítás anyagi kihatása igen számottevő. /B.M./

357

772.93

Bruning 2000 elektrosztatikus másológép. - /Elektrostatiches Kopiergerät Bruning 2000/ - Reprographie, 5.k. 3.sz. 1965.márc.58.p.

A készülék egy perc alatt 14 db jóminőségű, olcsó másolatot készít. Érdekessége, hogy vonalas dokumentumok mellett bizonyos fokig féltónusú /raszteres/ képeket is másol, valamint fényképeket, tónusos képeket is. A másolandó dokumentumok bármilyen színűek lehetnek.

A másolás közvetlenül ofszet nyomólemeze is történhet.

A másolandó eredetik mérete maximálisan 28x43 cm lehet. Egyszerre 250 db másolás végezhető, ennyi papír tölthető a papiradagolóba. A Modell 2000 könnyen kezelhető, teljesen automatikus, csupán a másolandó dokumentumokat kell adagolni. /G.A./

358

772.932

Az Elektrofot elnevezésű szovjet gyártmányu xerox másoló berendezés. - /Elektrograficeszkij kopirovalnűj apparat Elektrofot/ - ZLOTNYIKOV, G.G. - KALMANSZON, V.A. - NTI, 5.sz. 1965.máj. 39-44.p.

A VINITI egyik osztálya az információs munkák gépesítésével és automatizálásával foglalkozva elkészítette a szovjet gyártmányu xerox berendezés továbbfejlesztett változatát. Az eddig használt ERA berendezés sok helyet foglalt el, nem tette lehetővé, hogy könyveket közvetlenül másoljanak, s a másolás különböző lépései különböző gépegységekben történtek, ami sok manuális munkát tett szükségessé. Az Elektrofot nevű újabb berendezés, melynek műszaki adatait és használati módját részletesen ismerteti, mindezeket a hátrányos tulajdonságokat kiküszöbölte. - A tájékoztató szervek legnagyobb része gyakran dolgozik mikrofilmekkel, ezért a nagy szériában gyártott mikrofilmolvasó kis konstrukciós módosítása útján az Elektrofot berendezéshez olyan kisegítő egységet is szerkesztettek, mely alkalmas arra, hogy 35 mm-es mikrofilmekről készítsen xerox másolatot. - Az Elektrofot berendezés arra is alkalmas, hogy segítségével ofszet sokszorosításhoz szükséges lemezeket állítsanak elő. Ennek módját és menetét is részletesen ismerteti. /V.P./

359

772.96

Hőmásoló-eljárás. - /Thermokopie-Verfahren/ - Reprographie, 5.k. 3.sz. 1965. 1.p.

A Thermokopie /hőmásoló/ készülék a Zúfra Büro Organisation Anders GmbH. Frankfurt am Main cég gyártmánya. A készülék szárazon dolgozó másoló, amely vegyi anyagok nélkül hő hatására másol írott, vagy rajzolt dokumentumokat, különböző fajta papírokra A/4-es formátumig.

A készülék többféle módon használható: 1. Színhordozó papír felhasználásával 4 mp alatt bármilyen papírra másolhatunk és szükség szerint 10-15 másolat készíthető a színhordozó papírról. 2. Átnyomó-eredeti készíthető speciális papír alkalmazásával 4 mp alatt, melyről átnyomó segítségével 100 másolat is készíthető. 3. Ofszet papírfóliára is másolható, melyről kisofszet géppel 1500 darab nyomható. 4. Többféle hőmásoló papírra készíthető másolat oly módon, hogy a papírt a másolandó dokumentumra fektetik, és 3 mp alatt a kész másolat elhagyja a gépet. A különböző papírfajták a készülék tartozékai. /G.A./

730

A reprográfiai eljárások fejlődése 1964-ben. - /Developments in Copying Methods, 1964/ - VEANER, A.B. - Library Resources and Technical Services, 9.k. 2.sz. 1965. 157-162.p.

1964-ben négy nagy amerikai tájékoztatási szervezet tért rá az ISO által ajánlott 105x148 mm-es mikrokártyák használatára. A kutatási jelentések publikálásának eszköze mindinkább a mikrokártya lesz. Ehhez a Bell and Howell cég mikroxerográfiai másolóberendezést fejlesztett ki. A francia Filmorex-rendszert újabb amerikai intézetnél vezették be.

A mikrofilm-tekercs rendszerek egyre népszerűbbek lesznek: ezek szinte kivétel nélkül 16 mm-es filmet használnak. Újdonság a 3M Company Filmac 400 berendezése, amely az indexelést és a gyors visszakeresést is lehetővé teszi. A másolóberendezések fejlődésének üteme 1964-ben viszonylag lassabb volt. Új berendezés az Eastman Kodak Ektax termográfiai másoló. Nagy előnye, hogy bármilyen papírra vagy kártyára másol. A tájékoztatásban jól felhasználható. A 2400 típusú új Xerox-berendezésnél viszont jobban használható a tájékoztatásban a régi 914-es típus. Könyvek mikrofilmezésére új berendezés a Recordak MRD-2, de a könyvtári munkában ehelyett is jobban használható a régebbi D modell. A 3M Company 1000D típusú felvevő és előhívó berendezése a felvételtől számított 1 perc alatt ablakos kártyába illeszti a mikrofilmet. A Recordak Proster hordozható előhívó sötétkamra nélkül működik. - Az Ampex Corporation a Videofile mágnesszalagos információtároló és visszakereső rendszert fejlesztette ki, amely mikroformátumban az eredeti dokumentumokat is tárolja.

/H.G./

A hagyomástól eltérő fényképezési rendszerek. - /Unconventional photographic systems/ - VARDEN, L.E. - Reproduction methods for business and industry, 5.k. 3.sz. 1965.márc. 38-41.p.

A Society of Photographic Scientists and Engineers washingtoni szimpoziumán elhangzott előadásokról készített beszámoló sorozat 3. része rámutat arra, hogy nem kell feltétlenül új kémiai vagy fizikai jelenséget felfedezni ahhoz, hogy új és hasznos reprográfiai eljárásokat dolgozzanak ki. Régebben ismert pl. a fotokromizmus jelensége is, melynek felhasználásával a National Cash Register cég reprográfiai módszere megszületett. A módszer alapja egyes vegyületeknek az a tulajdonsága, hogy fény hatására színüket megváltoztatják. Különösen fontosak az olyan anyagok, melyek az ultrabolya sugárzás hatására változtatják állapotukat. - Sokat foglalkozott a szimpozium a diazo-másolás kérdéseivel is, s az elhangzott előadások alapján részletesen ismerteti az eljárás kémiáját. A diazo-másolási eljárások körébe 6 egymástól jól megkülönböztethető csoport tartozik, melyeket a szerző egészen röviden jellemez. Áttekintést ad az eljárás történetéről is.

/V.P./

362

778.1"71"

A reprográfiai technika kezdete és fejlődése. Frits Donker Duyvis emlékére. - /Anfang und Entwicklung der reprographischen Techniken. Dem Andenken von Frits Donker Duyvis gewidmet/ - FRANK, O. - Revue Internationale de la Documentation, 32.k. 1.sz. 1965.febr. 7-15.p.

A könyvtári és dokumentációs munkával kapcsolatos igények nagyban elősegítették a reprográfia fejlődését. A FID már kezdettől fogva nagy figyelmet szentelt ennek a kérdésnek. Különösen kiemelkedő munkát végzett ezen a téren a két világháború között a FID főtitkára, Frits Donker Duyvis, aki népszerűsítette a reprográfia felhasználási lehetőségeit. Röviden ismerteti a hagyományos fényképezési másoló eljárások fejlődését, kitér a fénymásoló eljárások történetére, majd a hő segítségével, elektrosztatikus elvek alapján működő és a televíziós képfelbontás technikáját segítségül hívó modernebb eljárásoknak az utóbbi években bekövetkezett rendkívül gyors fejlődését mutatja be. A szöveges ismertetést 18 kép egészíti ki, melyek a néhány évtized alatt bekövetkezett nagy változásokat szemléltetik. Az ismertetést a másoló és sokszorosító eljárások kombinációjának, az anyalemezek felhasználása nélkül dolgozó sokszorosító eljárásoknak, a telex és a lyukszalagtechnika által adott lehetőségeknek rövid áttekintése teszi teljessé. /V.P./

363

778.11

Kodak Verifax-másológépek. - /Kodak Verifax-Kopiergeräte/ - Reprographie, 5.k. 3.sz. 1965. 60.p.

A Kodak cég a Verifax másológépeit korszerű berendezésekkel egészítette ki, melyekkel bármilyen eredetiről készíthető másolat napfény világítás mellett. A másolatok korlátlanul tartósak, és teljesen szárazan hagyják el a készüléket. Az első másolat ára meggyezik a normál másolatok árával, a további másolatok darabja 4 Pfg.

A Witness A 3 Modell 2 Din A/3-as formátumu eredetiket másol, de másolható A/5 is.

A Cavalcade irodai másológép automatikusan működik, matrixpapír segítségével mind egyes másolat, mind nagy mennyiségű másolat egyaránt gyorsan készíthető.

A Readyprint készülék egyes másolatokat készít nagyon gyorsan, mert a szükséges másolóanyag a gépben elhelyezett. Az eredeti egy automatikus megvilágító berendezésen halad keresztül, így téves megvilágítás nem fordulhat elő. 5 mp alatt a készülék kifogástalanul éles másolatot készít. /G.A./

364

778.14

A Photo Copie GmbH új mikrofilmkészülékei. - /Neue Mikrofilmgeräte der Photo Copie GmbH/ - Reprographie, 5.k. 4.sz. 1965.jun.88.p.

732

A Micromat 35/16 folyamatos mikrofilmfelvevőt elektronikusan vezérelt berendezéssel szerelték fel, mellyel különböző nagyságu közők érhetőek el a filmkockák között. A másik újdonság egy olyan filmkazetta, melybe 1.60 m film tölthető, ill. a leexponált film a normálkazettából ebbe a kazettába fut bele. A pótkazetta az eredeti kazettáról leemelhető, a film automatikusan levágódik. A pótkazettába ezután vegyszert öntenek, és sötétkamra nélkül előhívható a film. Ily módon bármikor megszakítható a folyamatos filmezés sürgős anyagok felvételezésére.

Mikrofilmkártyákat gyakran rollfilmtekerésre fényképeznek, amely sokkal vékonyabb anyag, mint a síkfilm. Ha ilyen felvételeket az új Micro-Folio-készüléken bocsájtják keresztül, akkor a rollfilm alá egy síkfilmformátumu alátétanyag kerül, ami a filmmel összetapad, és a továbbiakban tökéletesen feldolgozható.

Az új szelektáló eljárás különböző archiválási célokat szolgál, a programozás történhetik a felvételnél vagy esetleg utólagosan is. A rendszer nem egyes darabokat, hanem csoportokat különböztet meg. Az olvasógép motorikusan továbbítja a filmet, melyről 10 cm-enként egy impulzusadó a vezérlőkészülékbe impulzusokat juttat. /G.A./

365

778.14

A Miracode rendszer. - /Das Miracode-System/ - MÜLLER-SAALA, H. - Reprographie, 5.k. 4.sz. 1965.jun. 79-80.p.

A Miracode rendszer segítségével 900 000 mikrofilmből másodpercek alatt lehet kikeresni a szükséges filmkockát. A mikrofilmfelvételkor a kódjeleket a filmre fényképezik, a visszakereséskor elég egy gombot benyomni a keresőkészüléken, amely a megfelelő filmkockát az olvasókészüléken levetíti.

A kódoláshoz indexlistát kell felfekteni, minden információ egy háromtagu kódszámot kap. Az indexlistában az előírt kódszámok minden ismertetőjelhez rögzítve vannak.

A mikrofilmfelvételeket 16 mm-es filmre készítik. A felvevőkészülék kapcsolóasztalán állítják be a megfelelő kódjeleket. Egy készülék, amely a felvevőfejjel áll összeköttetésben, a kódjeleket átalakítja fényjelekre. Ezeket a fényjeleket fogja fel később a keresőkészülék.

A rendszer központja a keresőállomás, melyben 490 filmkazetta helyezhető el, 30 m-es tekercekben. A készüléken a filmtekerces 15 mp alatt végigszalad, és önműködően megáll a keresett filmkockánál. Egy filmtekercesen 2000 filmkocka van a hozzátartozó kódszámokkal együtt. /G.A./

366

778.14

Bell és Howell Micro-Data program /mikrofilm-rendszer/. - /Bell und Howell Micro-Data-Programm /Mikrofilm-System/ - Reprographie, 5.k. 3.sz. 1965.márc. 61.p.

A filmtéchnika uttörője a Bell és Howell cég új mikrofilm rendszerrel hozott forgalomba Németországban. A rendszer keretébe tartoznak átfutórendszerű mikrofilmfelvevőgépek, olvasó és visszanyagító készülékek, valamint előhívóautomata-gépek. Ezek a készülékek főleg 16 mm-es perforálatlan filmmel dolgoznak.

A Modell 205 F /Micro-Twin/ mikrofilmfelvevőgép akkora helyet foglal el, mint egy kis íróasztal. A/4-es formátumu egyes lapokat fényképez Simplex, Duo, vagy Duplex eljárással, teljesítménye 22 000 db/óra. Indexszámláló segítségével a filmet a készülék indexeli. A filmcsere nappali fénynél történhet. A felvevőgéphez tartozóként leolvasógépet is szállítanak.

Modell 575 nagyteljesítményű felvevőgép leporelló formátumu, vég nélküli dokumentumok részére. Teljesítménye 21 m/perc. Modell Director I - DIN A/3-as dokumentumok felvételére alkalmas, teljesítménye 34 500 felvétel óránként.

A program kiegészítője két nagyteljesítményű leolvasókészülék kombinált visszanyagítási lehetőséggel, továbbá egy filmelőhívó berendezés 16 és 35 mm-es filmek részére.

/G.A./

367

778.148

Recordak olvasó és visszanyagító készülék PR 1824 J.- /Recordak Lese- und Rückvergrößerungsgerät PR 1824 J/ - Reprographie, 5.k. 3.sz. 1965.márc. 59.p.

Az asztalba épített új vonalú olvasó- és visszanyagító készülék ülve kényelmesen kezelhető. Képernyője 45x61 cm, teljesen reflexmentes, éles képvisszaadást biztosít. 16 mm-es és 35 mm-es filmek egyaránt olvashatók 14.7-szeres nagyítással. Lyukkártyába montírozott, vagy tekercsben lévő filmek is használhatók. A nagy képernyőt egyszerre több személy is figyelheti.

Papír vagy transzparensanyagra gombnyomással készíthetők nagyítások, a továbbiakban a kidolgozás egész menete automatikus.

Kiegészítő készülék segítségével a Kodak Verilith eljárással egy percen belül ofset nyomófolia is készíthető.

A papírnagyítások mértéke egészen 45x20 cm-ig csökkenthető maszk segítségével. Kisebb nagyítás esetében automatikusan kisebb papír vágódik le a tekercsről, így papírvesztés nem keletkezik. A vegyszereket plasztik tartályokban szállítják, melyeket a készülékbe kell helyezni, és a megfelelő helyekre csatlakoztatni.

/G.A./

368

778.148

Olvasó-másoló készülék 16 mm-es film részére.- /Lesekopiergerät für 16 mm breiten Film/ - Reprographie, 5.k. 3.sz. 1965. 65.p.

A Remington Rand cég Reader Printer F 473 olvasó-másoló készüléke 16 mm-es filmek részére készült, melyek lehetnek tekercsben, lyukkártyában, vagy átlátszó tasakban. Zöldtónusú képernyője 240 x

734

x 240 mm. 18.5-szeres nagyítás esetén is kifogástalan élességet ad kiváló minőségű objektívje. Rollfilm-berendezése, melynek segítségével a film tekerősszelhető, 360 fokra elforgatható.

A visszanyagítás céljaira alacsonytól közepesérzékenységű fotópapír használható A/4-es formátumban, mely napfény világításnál kezelhető. A nagyítás művelete egy fogantyú emelésével történik, csupán az expozíciós időt kell beállítani.

Az előhívórészben a megvilágított papír 15 mp alatt előhívódik és stabilizálódik. Kezelése és tisztítása rendkívül egyszerű. A folyadéktartályok úgy szerkesztettek, hogy szintjüket állandó utántöltéssel biztosítják.

/G.A./

369

800.1

A nyelv leírása függőségi grammatika segítségével. - /Spracherklärung mit den Mitteln der Abhängigkeitsstruktur/ - BAUMGARTNER, K. - Beiträge zur Sprachkunde und Informationsverarbeitung, 5.sz. 1965. jan. 31-53.p.

A függőségi grammatika elképzelései L.Tesnière munkáin alapulnak. Tesnière grammatika-elméletében háromféle szintaktikai összefüggést állapít meg /ezek egyuttal elméletének három főrészt alkotják/: a konnexiót, a junkcióit és a translációt. A konnexióra általában érvényes, hogy függőségi viszonyokat fejez ki, azaz két szó közti konnexió azt jelenti, hogy egyik valamilyen módon /közvetlenül vagy közvetve/ függ a másiktól. A junkció szavak vagy szó sorok /esetleg egész mondatok/ egymáshoz kapcsolásában jut kifejezésre. Ennek az egymáshoz kapcsolásnak lényege a mellérendelés, szemben a translációval, amelynek fő funkciója az alárendelés. A függőségi grammatika főképpen a konnexiót veszi figyelembe, és megkísérli az egész mondat strukturát függőségi viszonyokkal megmagyarázni. A függőségi viszonyok is ábrázolhatók grafikusán, így a közvetlen összetevők módszeréhez hasonlóan itt is megkapjuk a mondat ágrajzát. Az IC /konstituens/ módszerhez hasonlóan a függőségi grammatika is formalizálható. A függőségi grammatika azonban csak különböző megszorításokkal hozható olyan alakra, hogy összehasonlítható legyen az IC grammatikával. Ezek az összehasonlítások arra az eredményre vezettek, hogy a függőségi grammatikák gyengén ekvivalensek az IC-grammatikákkal /a kontextust figyelmen kívül hagyó grammatikákkal/, azaz ugyanazt a nyelvet generálják mindketten. Másrészt a két grammatika között az erős ekvivalenciának bizonyos fajtája is fennáll: a függőségi grammatika által generált strukturális leírások /grafikonok, ágrajzok/ halmaza részhalma az említett típusú IC grammatika által generált strukturális leírások halmazának. Ezek a kapcsolatok az IC grammatikával egyuttal a függőségi grammatika korlátait is mutatják: a függőségi grammatika sem képes többet megmagyarázni a nyelvből, mint az IC analízis, csak másképpen. Utóbbit igazolja egyébként a gépi fordításban való jó felhasználási lehetősége is.

/K.P./

A lexikon terminológiájának kvantitatív értékelése. - /O kollektivnoj ocenke terminologičnosztyi lekszički/ - KRAVEC, L.G. - FTI, 2.sz. 1965.febr. 27-29.p.

A jövőben a gépi fordítás a dokumentáció automatizálása során tágabb értelmezést nyer: a természetes nyelvek egymásra való fordítása mellett és azzal egyidejűleg a feldolgozott szöveg egységeivel egyéb algoritmikus átalakításokat is végeznek. A munka előfeltétele, hogy a tárgyszavakat, szókapcsolatokat gépi szótárban rögzítsék. Vannak szavak /pl. nukleáris/, melyek jelentése igen határozott, mindig egy szakterületre vonatkoznak, míg más szavak /pl. baleset/ önmagukban nem határozottak, még ugyanazon analizált szövegben belül is több szakterületre vonatkozhatnak, és csak más szóval való kapcsolatuk szűkíti le értelmüket. A szó terminológiai jelentőségének súlyát úgy számítják ki, hogy a vizsgált szakterületre vonatkozó előfordulásainak számát elosztják az analizált szövegben való teljes előfordulási számmal. A terminológiai kapcsolódási képesség azt fejezi ki, hogy valamely szó milyen gyakran kapcsolódik egy szakterületre vonatkozó szakkifejezésekkel. A harmadik jellemző a szó disztributív tulajdonsága: több szóból álló szókapcsolatban azt vizsgálják, hogy milyen közel helyezkedik el az illető szó a szókapcsolat magjához.

/V.P./

::':::